

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

IV. ÉVFOLYAM

KOLOZSVÁRT, MÁJUS 7, 1874.

175—19. SZÁM.

Megjelenik minden esütőtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

A l e c k e.

Motto: „Szeretném, ha mindenki megelégedéssel távoznék innét; ezt — sajnos — nem mondhatom magamról, mert nem látom közöttünk az — egyetértést.”

Gr. Mikó Imre.

E szavakkal, melyeket cikkünk homlokára írtunk, zárta be folyó évi kerületi közgyűlésünket annak elnöke, gr. Mikó Imre. Évek óta a szomorú valóságnak e kifejezése az, mely búsulással töltött el; melynek hangot adtunk lapunkban is akárhányszor: de pusztában hangzottak el szavaink. A szavaknak van súlya, és mi nem követelhetjük, hogy a mi szavainkat fontba tegyék. De most oly helyről hangzottak azok, melyet forumnak kell elismerni nagy- és kicsinynek, az elsőnek és az utolsónak. És oly férfinak ajkairól hangzottak el, ki az élet minden viszonyainak megfigyeléséből elvont tapasztalatainak bölcsességével; hazánk és egyházkerületünk iránt sokszor tanusított önzetlen, nemes áldozatkészségével; jellemének férfias szilárdságával, becsületességével, a pártok felibe emelkedett higgadtságával oly általános tiszteletben részesül, hogy elmondhatjuk: első az első között. Ha mi korholunk, ha mi panaszkodunk, mondhatják, hogy oly álláspontot foglalunk el, honnan nem látjuk be a dolgok magasságát és mélységét; mit lehet mondani most, midőn oly férfi szólott, ki elég magasán áll, hogy többet lásson, mint mi; s eléggé le tud ereszkedni, hogy meggyőződjünk, hogy úgy érez, mint mi. És szólott így a kerületi közgyűlés nyilvános ülésében s ez által megpecsételte azt a kínos hangulatot, azt a leverő benyomást, mely elfogott mindenkit az ülések tartama alatt, s bizonyára elkísért a családi tűzhelyhez is, s melynek rövid értelme ez: *concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur!*

Hiszen, végeztünk e gyűlésünken is sokat, többet, mint az ez előtti kettőn. De mit ér, ha min-

den dolgunkat két esztendeig kell előre készíteni, hogy a harmadikban valahogy megszülethessenek. S ez az előkészület, ez a megszületés! Felzaklatása a szenvedélyeknek, az ambíciók eltérbe nyomulása, hivatkozás a ház-szabályokra, hogy egyik kérdésben titkosan szavazzunk, a másikban név szerint, sat. Attól lehet félni, hogy nem sokára appellálni fogunk a „suffrage universelle“-re. S mennyi minden még ezeken kívül, a melyeknek rideg benyomása alól nem vonhatja ki magát még a legjobb, még a legnemesebb sem, s a melyekről tudomással csak az bírhat, ki végig hallgatta, végig nézte, végig kinezta ez üléseket, melyekről egy tag azt mondá, hogy most már van fogalma az ephesusi zsinatról.

S mindez miért? Tán új dogmák alkotása felett folytattuk ez a bderai harcot; tán oly kérdések eldöntése volt szőnyegen, melyek egyházkerületünk léte körül forogtak? Semmi esetre sem; bár utó-végre nincs oly kis kérdés, melyben fölfedezni ne lehetne oly principiumot, melyet döntővé ne lehetne felfujni. De anynyi bizonyos, hogy sokkal kisebb volt az ok, mint a következmény; s anynyi való, igaz, hogy ha előre láthatók lettek volna a következmények, elmaradhatott volna az ok is minden bizonynyal. Ám, könnyű itélni most a bevégzett tények után. Itélni könnyű; de a tényekre gondolni kell, hogy eltűnjék ama lesújtó ítélet „nem látom közöttünk az egyetértést.”

Nem szeretnők, magunkat nevetségessé tenni az által, hogy e dolgot nagyobbá és fontosabbá tegyük, mint a mennyit éppen megérdemel. De ha még kisebbé deváljaljuk is, már az, hogy három esztendő kellett arra, hogy a végét megérjük: megérdemli, hogy hallgatással ne mellőzzük.

Ki tudja, minő dolgok várnak ránk avagy csak a közel jövőben is; minő kérdéseket kell megoldanunk, a melyeknél igazán principiumok felett kell döntőnk; jöhetnek idők csak igen hamar, hogy külső megtámadások ellen kell magunkat oltalmaznunk; s

benne vagyunk amaz áramlatban, hogy vagy szakitnunk kell a régi dolgokkal, hogy megifjodjunk, vagy a régihez ragaszkodván, bemohosodjunk hosszú időkre. Mit fogunk tenni csak ez egy pár kérdésben, ha nem leszünk egy értelemmel, ha nem lesz meg bennünk ama lélek, mely elfeled, megbocsát s megújított erővel tart a cél felé.

Szegények vagyunk; protestánsok vagyunk. Minden fundamentumunk az értelmes hallgatók tömege. Ott várják elpusztult, vagy pusztuló félben levő egyházaink, tengődő iskoláink a segédelmet, egyházkerületünk a domesztikát: ki fogja megnyitni bőkezűségének tárházát, ki fog hallgatni oly férfiakra, kiknek tekintélye el lett koptatva, elenyészett, vagy elenyésző félben van; ki fog hallgatni egy oly közgyűlés bármilyen lelkes felhívására, melynek tagjai abban tetszenek önmaguknak, ha egymással versengést kezdhetnek.

Meg kell gondolnunk, hogy mint vallásos, egyházi társaság vallásos célok elérésére szövetkeztünk ugyan s első sorban ezekért kell minden erőnkül munkálkodnunk; de munkálkodásunkat nem választhatjuk el a társadalom, nem hazánk életétől. A protestantizmus születése óta abban mütatta ki jóltevő erejét, áldásos működését, hogy hatását érezte minden helyzet, mert átalakította az egész életet. Nem ő vette, hanem ő adta az impulzust a jóra, a nemesre, a főlemelkedetre. Jaj annak a vallásos társaságnak, mely nem ezen az úton jár; mely nem úgy áll az emberi másféle szövetkezések előtt, mint egy magas ideal, melyet követni, melyet utoléri, első és utolsó kötelesség. Példa lehet előttünk a romkath. felekezet, mely megfelelkezve e magasztos hivatásról, nem csak tekintélyét vesztette el, hanem a józan felvilágosodottság előtt már nem is jó számításba, mint áttelemző faktor. Fennáll — igaz —, vergődik, erőt feszít, úgy geralja magát, mintha hatalom lenne a régi fényvel, a régi dicsőséggel; de a világ tudja már, hogy azok a sebek, melyeket rajta a modern civilizáció vágott, immár khronikus betegséggé váltak, melyek — halálosak.

Ide akarunk jutni; ide akarjuk alásülyeszteni az erdélyi protestantizmus egyik legnépesebb egyházkerületét? Hiszszük-e, hogy hatás nélkül fog maradni ez állapot egyéb viszonyainkra nézve is, s nem fogja-e megteremteni azt a helyzetet, melytől minden becsületes ember irtózik? Huzalkodván egy más közt: nem adunk-e példát a visszavonásra azoknak, kik

az intézmény természeténél fogva hozzánk legközelebb állanak; nem fogja-e ez bebizonyítani átkos hatását a családtól elkezdve a magas (!) politikáig? Ha az egyetértés hiányzani fog közöttünk, ha a szóthuzás gonosz szelleme elválaszt egymástól itt a kerületi közgyűlés termében: nem fogja-e ez elválasztani az illetőket az egyházmegye gyűlésein, közdolgaink kormányzásában; nem fog-e veszteni a szükséges bizalom, a ragaszkodás, vagy mondjuk ki, az a tekintély, melyre szüksége van minden intéző kéznek; s ha az apró dolgok felett való vetélkedés is ily szenvedélyekre képes elragadni, nem fog-e következése lenni az, hogy a nagyobbak iránti fogékonytság megcsappau, leohad s hétköznapivá, unottá, vagy éppen visszataszítóvá fog válni minden nemesebb törekvés: mert a lelkesedés, a mily gyorsan fellobban, épp oly hamar kialszik; a szenvedélyeket felkölteni könnyű, de visszszaszoritani, kormányozni — lehetetlen. Ez az út azután a legbiztosabban vezet arra a meredélyre, melyen többé megállani, nem lehet, s hol egy isten kezére van szükség, hogy feltartoztassa azt a veszedelmet, melynek neve — diszszolúció. Erre pedig felhalmozva van elég anyag: meglássuk, kinek lesz bátorsága, hogy a Herostratus szomorú dicsőségére vállalkozzék.

Meglehet, hogy mi sötétebben látunk, mint a menyinyire a helyzet adva van; lehet, hogy az idők folyamában kicserélődnek az emberek, s a kik ma konkolyt hintenek, holnap nem lesznek; lehet, hogy e válságos idők csak igen hamar meg fogják szűlni a tanuságot, hogy a meddő küzdelmet elvesseék egy konszolidált állapot megteremtése által: de anynyi bizonyos, hogy azoknak, kik ez idő szerint hivatva vannak, irányt adni a munkásoknak, komolyan kell arra gondolni, hogy „nem látom közöttünk az egyetértést;“ „ne quid res publica detrimenti capiat!“

Az elmúlt három év leckéje fontos, szomorú; bár tanulságos is, lenne! Nem hiszszük, hogy olyan elfásult, vagy önmagával megelégedett tagja volna a közgyűlésnek, ki az eredményvel büszke lehetne, s ne érezné méjjen: vajha, az atyafiságos szeretet, az egy célra törekvésnek szelleme visszatérne hozzánk! Több, mint egy egész évi távol választ el a következő üléstől van elég időnk, elmélkedni, számot vetni önmagunkkal, kitűzni a célt, megválasztani az eszközöket, hogy majd, ha ismét összejövünk, elfeledvén a multakat, zendüljen meg felet-

tünk, mi bennünk ama pünköszi evangyeliom: „és valának mindnyájan egy akarral együtt!“

Szász Gerő.

A „belmiszsió“-hoz.

Vajjon, az idő gyorsult-e meg felettünk, hogy csaknem észrevétlenül keresztelje át utunkat a teendők halmazával, vagy pedig épen mi lassultunk meg a restség süppedékén anynyira, hogy most már az ide s tova töprengésnél alig tehetünk többet? E kérdést elnyomhatlanul veti felszínre azon jogosultság, melyet saját igaz voltáról köicsönöz mindazok előtt, kik komolyan megfigyelik azon eligazítani valókat, melyek az erdélyi egyházkerületi gyűlés termének ajtaját, a mily sürgősen ép oly megsokasodottan keresik a jövőben.

Az üldöztetések nehéz korszakában is alig lehetett nagyobb töprengésben a protestántizmus, mint a minőre jelenben van oka erdélyi egyházunknak; sőt akkor előnyt nyújtott a támadás nyíltsága, mely zörejevei mindig elárulta, hogy merről kell parirozni. Ámde, a jelent sokkal szorongatóbbá teszi az alattomoság, az az ámitó eselszövény, mely ott lappang a jezsuitizmus hazug mosolya alatt, s csöndesen, zaj nélkül, de nem fáradva, folyvást szedi az áldozatokat. Hiszen, a katholicizmus minden felé kirakta és pedig ügyes kezekkel, úgy nevezett lélek-fogóit; mert valamint előre lehet tudni csaknem minden szinpadí vigjátékról, hogy házassággal fog végződni: úgy minden olyan ügynek, melyben a katolikus mellett protestáns szereplő is van, végződése katholicizálás, vagy legalább ennek megkísértése. Hozzá tudhatni ehhez azon sajnós körülményt is, miszerint csaknem minden olyan kérdés, mely protestáns és katolikus közt forog fenn, a törvény magasabb közegeinél is, utóbbi részre odatik meg előnyösen. S ezt miért ne engedném kiömlölni tollamból? Hiszen, köztudomásu dolog, hogy Kolozsvárt még a halottat sem vonakodnak katholicizálni. És, hogy jövőben még nagyobb mérvet öltessen a „szent-József-egyház“ ily szerű terjerjesztésének mestersége, e végre is alappal rendelkeznek még pedig olyannal, mely mai napság legbiztosabb, melynek neve pénz. Míg őket bőven segítetik a püspöki, érseki, sat. tárcák, addig mi csak önmagunkból sajtolt veríték árán állhatunk fenn.

Ott van másfelől a kevésbé rohamos, de mégis ártaalmas ellenség, mely a vallás mellett a nemzetiséget is veszélyezteti: az oláhság között elszóródott hitfeleinknek idegen elembe való olvadása; mert, midőn a mi hitsorsosaink ennek aklába tereltetnek, egyszersmind a nemzetiséget is kívül hagyják az ajtón. Pedig ez kétszeres veszteség. A ki látta, hogy a dezoláta egyházak némelyikében — főleg, hol hiveink kevés számban éneik — mily nagy az elhagyatottság, szájalomra indul, ha a magyar nemzetnek buzgó tagja, még ha nem protestáns is. Az idegen egyház középszerű állapota is, e mellett, bámulandó fénynek látszik. Sokakat az árvaság-szerű elhagyatottság szégyene kényszerít az idegen egyházba való térésre; mert, még templo-

ma sines, vagy ha ez volna is, nincs pap, a kitől hallja a bátorítás és vigasztalás ígét, s ki az ő vallásának életet adjon. Sőt megkeresztelendő gyermekét is idegen egyház papjához kell vinni, hol a protestáns szülő gyermekét olajjal keresztelik meg, s mit tudom én, micsoda hokus-pokussal cifrázzák körül. Az ily gyermek, felnövekedvén, könnyen átáll azon gondolattal, hogy miért ne lehetne olyan egyháznak tagja, melynek papja keresztelte volt meg.

A mi az eloláhosodásra oly ellenállhatlanul sodorja őket, az tehát elhagyatottságukban keresendő. Nem hiányzik olyan család is, mely református magyarnak nevezi magát, de a ház falai között otthonosabb az oláh szó, mint a magyar. Sötét kép ez, mely mellett elborul a honfiarc s könyeket sir a nemesebb érzés. . . Ezeknek elhagyatottsága a hűtlenség súlyos vádját szórja szemeink közé; mert azoknak van nehéz igakint nyakukon hagyva a szálandó árvaság, kiket kettős és pedig a legerősb kötelék csatol hozzánk: a vallás és nemzetiség. Avagy, mikint itélnél kedves hitfelem te magad egy olyan anyáról, ki gyermekét, az ő csontjából való csontot, és véréből való vért otthagyná az egyedüliség pusztáján, hol bizonyosabb az elveszés, mint a megmaradás. És nem ilyen anya-e a mi ref. egyházunk, és nem ilyen gyermekei-e az idegen elem közt gyámolítás nélkül hagyott hitfeleink, ha tovább is hidegen nézi, míg a meglevő keveseket az idegen áramlat elborítja, mint kicsiny pontocskákat?

Az egyedüli faktor, mi az áradatnak biztos gátjául szolgálhat, a belmiszsió, vagy is utazó lelki-pásztori állomások felállítására; mert a történelem — mint megdönthetetlen argumentum — szerint is főleg vallásunk mediumán át szilárdítható meg leginkább a nemzeti érzés. Ez az egyedüli mentő szál az erdélyi dezoláta egyházak számára; erre mutat Kovács Albert is „Erdély és a katholicizmus“ című cikkében, melynek hangját egy kissé keménynyé bizonyára nem a gög teszi, hanem a dolgok állásának egyenes leleplezése. Ez intézmény életre hozása nem csak megmenteni lesz képes Hunyad, Doboka, Belső-Szólnok és Kővárvidék némely helyein a hanyatlásban sinylődő nemzetiséget, sőt erőt fejthet ki a terjeszkedésre is. Hiszen, a miszionáriusok vitték el Amerika őserdei közé Jézus nevét, s azok szelidítették Uj-Zelanz ember-evő lakóit templomot gyakorló, buzgó keresztyénekké. Avagy, ez intézmény itt-hon, sokkal kedvezőbb körülmények között, ne tudná meg-hozni a kellő sikert?

Volna még egy más mentő eszköz — az iskola. De felekezeti iskolákat helyenkint 6—8—10 gyermekért fenntartani, nem lehet; mert 10—20, s még több jó tanítót illően dótálni s ugyananynyi iskola-házat állítani, kellően felszerelni: sokkal több pénzt igényel, sem mint 7—8 utazó lelkészi állomást hozni létre. Közös iskoláról pedig (állami iskolát az állam se győz eleget állítani,) mely a kormány közegek felügyelése alatt állva, legalább a magyar nyelvet felülénkitené, ilyen iskoláról, az oláhok tartozkodása folytán, ez idő szerint szó sem lehet. Hanem, ha ily helyeken vagy egy szülő taníttatni akarja gyermekét, azt olyan iskolába kénytelen küldeni, hol a legfelkaroltabb tan-

tárgy a saját nemzete iránt való gyűlölet, s aztán Magyarország hírének sem hallja, hanem akasztanak elébe olyan térképet, melyen vastag betűkkel e cím ékeskedik: „Dáko-románia.“ És nem csoda, ha az ily viszonyok közt élő egyén felnőtt a nélkül, hogy az ily féle iskola ajtaját benyitni, vonzalma lett volna; s lett belőle olyan magyar nemes, „ki nem ír, nem olvas, mert nem tud.

Fogózzunk tehát a miszsióba. Ennek létesíthetése céljából Révai, ki ez ügy iránt elismerésre méltó érdeklődést mutat, az önmegadóztatást ajánlja, alapul venni; sőt kész tervvel áll elő, kimutatván mikintjét annak is, hogy kikre, és minő arányban esnék az önmegadóztatás rovatala. S az általa összeállított rovatos táblázat e lap folyó évi első számában oly kecségetőn néz ki, mintha azok a sőrba állított számok mind megannyi biztos eszközök lennének a nemzetiség előlőinek visszaverésére. Ha nem hiányzik az erdélyi egyházkerület hivatalnokainál — mert ezeken sarkallik az 58,368 frt. előállítás — a kellő lelkesülés, akkor e dolognak meg volna leve ákhillési sarka. E mellett tán nem lenne tulmerészség, azt is reményleni, hogy ily szent célra nem sajnálnák filléreiket egyházkerületünk azon vagyonosabb tagjai is, kik nem hivatalnokok. És így kegy-adományból is kerülne valami. Igaz, hogy ily mostoha pénz-viszonyok közt, midőn a „krakh“ minden felé elvetette árnyát, talán méjjebbre kell zsebünkbe nyulni, míg az a ránk eső 2—3 frt. ujjaink közé akad; de még se sajnáljuk, mert helyettünk, ki teszi meg más? Továbbá, szóban forgó alaphoz lehetne csatolni azon egyházak birtokait, melyekből hitfeleink végkép kipusztultak. Az 1868-ik évi zsinati jegyzőkönyv 119 sz. a. láthatólag eladandó birtoknak van jelölve a kodori, vajdaházi, kovácsii, onoki, kecsedszilvási és oláh-pénteki, összesen 90 hold. Az ezekből befolyó jövedelem jog szerint tartoznék a miszsió alaphoz.

A dezoláta egyházak birtokainak rendezésénél még kerülhet felszínre vagy egy olyan, mely a miszsió-alaphoz lesz csatolható. Igaz, hogy ezekből nem várható rendkívüli nagy összeg, de, tiszszerte nagyobb jövedelmet adnak még is, mint a minőt mostani kezelősök láttat; mert jelenleg szerfelett potom áron használják, s nem csak jelenleg, hanem régi időtől fogva, az ugy nevezett taksások. Révai indítványa azon részének, mely kész tervezetté izmosodva jelent meg a nyilvánosság előtt, csak egy hibája van s ez nem egyéb, mint az, hogy miért nem szülemlett előbb 10 évvel, hogy ma már kezdhetné meg áldott működését; mert még tíz évet is várni, sok idő, midőn folytonos veszteségben vagyunk. Azonban, később is jobb, mint soha. Ép ezért, sajnos volna, hogy ez életre való eszme csak „pium desiderium“ legyen anynyival inkább, mert erre nem csak a humánitás indít — pedig ez magában is elég erős rugó lehetne — hanem a körökre égett élet-kérdés.

A Jónás B. értelme szerint, a miszsió ügyet minden helyen keresztül vinni, lehetetlennek tartom; mert az ügy oly nehézségekbe ütközik, melyek előtt vissza kell vonulnia a jog és igazságnak, a menyinyiben azon egyházakon, melyekhez csatlódnának a dezolált vidékek, mel-

atlan sérelem esnék még akkor is, ha beleegyeznének, hogy papjaik, tőlük megvonva, hét-számra más felé tegyék a szolgálatot, holott a fizetés csaknem tőlük telik ki. Sőt, alig is lehetne oly önálló egyházat találni, mely ebbe versengés nélkül beleegyeznék, kivéven az olyakat — mint a Jónás is — melyben a papi fizetés nagyobb része alapítvány, vagy kárpótlásból áll, nem pedig közvetlen a nép zsebéből, vagy is az ő nyelvén szólva: „véres verejtékből“ kerül ki. Egyéb-iránt, a mostani gyakorlat szerint is, a dezolált egyházak affliálva vannak egyes önálló egyházakhoz; de, hogy ezeknek papjai nem ölthetik fel a „miszsióárius“ címet, ennek oka abban rejlik, mert a lelkész azon egyházhoz van kötve, jog és igazság szerint, melynek fizetéséből él. Ezért nem pártolható a miszsió a Jónás értelme szerint, hozzá járulván ehhez még annak meggondolása is, hogy a tulajkapások kovásza nem mindig az intézményben, hanem az egyének dics-hajhászó vágyaiban van; s hogy pedig ez romot ne idézhessen elő, annak meggátolására, lehet törvényt csinálni.

Tehát egy független miszsió-alapra van szükség.

Gönci János,
abodi ref. lelkész.

Az igazság érdekében.

A n.-enyedi főtanoda dolga száz meg száz hirben járja be az országot s nagy része ezen híreknek a tiszta igazságtól eltérő. Így pl. a „Prot. közlöny“-nek ezen szavai, hogy 10,000 frt. urbéri papir — eltűnt. Erről szó sincs a jelentésben, csak arról van ott említés, hogy 10,000 frt. a törzs-vagyonból elköltetett. Több ilyen alap-nélküli hir van a lapok tudósításaiban is, de van az emberek beszédeiben. Egyik már a tanárokat is elcsapja, másik a tanodát bezárja, harmadik az egész vagyont konfiskálja s több ilyenek. *)

Tartozom az igazságnak, igen a tanárok becsületének és a főtanoda jelentékenységének azzal, hogy a dologra nézve az azzal csak hírek után foglalkozóknak biztos eligazolási irányt mutassak, hogy félre-beezelések s ok nélküli becsmerlések helyett lássa mindenki teljes, világos tisztségben és alapos igazságban az ügy állását.

Szavaim jogosultságát s teljes hűségét igazolja az, hogy az ügyről való jelentést készítő bizottságnak jegyzője én voltam.

Az egész jelentés higgadt igazság-érzettel, pusztán, tárgyilagosan s elfogulatlanul véve fel, a következő négy pontot foglalja magában:

I. Vannak a főtanodának olyan kezelő tisztjei — számvevő, udvarbíró, erdész, borász — kik eljárásukban hűtelenségen érettek. Közvagyon-kezelésnél a legkisebb hűtelenség sem menthető, ezek tehát elbocsátandók.

*) Hogy minő hírek forognak az országban, nem tudhatjuk egész alapossággal; ha hamis hírek is szárnyalnak, azt ószintén sajnáljuk; de annak a 10,000 frtnyi összegnek a dolga megis csak úgy áll, hogy a törzs-vagyonból elköltetett el. Tehát, a mi tudósításunk nem éppen alap-nélküli. A ref.

II. Az eljáróság szörnyű gondatlanul vezette a vagyon-kezelésre való felügyeletet; mert a kezelőktől évek óta számadást nem vett be; a kezelésben nem volt egység; építéseket előleges terv és költség-vetés nélkül tettek; egész ügyviteléről tisztázott s hitelesített jegyzőkönyv nincs. Ilyen felügyelet és vezetés — legyen a legtisztább kézzel s legmocsoktalanabb becsülettel is — a köz-vagyon biztosságát nem garantirozza. Ezért a vagyon-kezeléstől a tanárok felmentetnek s gondjuk a tanoda belső életére fordul egészen.

III. Hogy a tanoda gazdasági ügyei biztos utba indittassanak, minden javai pontosan számba-vétessenek s az egész vagyon-ügy egészséges életet kapjon, ideiglenesen egy bizottság küldetik ki a gazda-gondnokkal négy tagból álló; ezek — mind jó gazdák — utba indítják a dolgot s majd azután az egyházkerület ki fogja dolgozni a szabályzatot, mely szerint lesz kezelendő az iskola vagyona.

IV. Mivel lehet, hogy az első pont alatti kezelő-tisztek még kimenthetik eljárásukat s lehet másfelől, hogy még több baj is volt és van a tanodánál: hogy minden

tisztába jöhessen, egy öt tagból álló bizottság megyen ki, s 1868-tól kezdve nyomrúl-nyomra menő vizsgálatot viszen véghez a főtanoda egész vagyon-kezeléséről és annak minden részleteiről.

Ez a négy dolog teszi a mi jelentésünknek a lelkét.

Látni való, hogy itt a tanárok semmivel gyanusitva nincsenek; sehol az egész jelentésben egyetlen egy tanárra is alapos gyanu, a vagyon-kezelés körüli visszaélésben részesültség mondván nincs; ők csak hibáztatva vannak a háttartalan gondatlanságért, de becsületök, jellemük tisztasága gyanu alá vetve nincs. *)

E nyilatkozatot szükségesnek tartottam a tiszta igazság — a tanárok tekintélye, becsülete — és a tanuló ifjúság közjára érdekében — s e szempontokból szívesen kérem azon lapokat, melyek az ügyhez terjedelmesebben szóltak, legyenek szívesek ezt a nyilatkozatot is közreadni.

Zágonban, április 26-án, 1874.

Demeter Sámuel.

TÁRCA.

A vallási krízis Európában

— Renan Ernőtől. —

(Folytatás.)

Világos, hogy a szövetségi kormánynak volt joga, tiltakozni az 1873 januári pápai intézkedés ellen, s kötelessége volt, nem respektálni azt. Ez megsértése volt a dolgok érvenyben levő modus vivendijének; a szakítás tehát a római kuriától jött. Mermillod csak egyszerű svájci polgár lett, az állam által nem látva el semmi biztosított előjoggal; Agnozi nem volt többé pápai nuncius, csak a hívőkre nézve, a kiknek tetszett épen e címmel megtisztelniök. A kormányra nézve csak megkülönböztetett jellegű idegen volt, kivél — természetesen — némi tekintettel kelle bánnia. A genfi kantonban különösen a katolikus klérus budgetje tényleg meg lön semmisítve; a katolicizmus nem létezett ott, csak mint valamely baptista, vagy methodista felekezet, hivatalos cím nélkül. A törvények érvényesülhettek s nem a szent szék által siettetett szerződés, de a természetes jog alapján, mely azt akarja, hogy az ember szabadon tartozhassék bármely felekezeti közösséghez, a melyet legjobbnak vél.

A szövetségi kormány az ellenkező utat követte. Nem elégedvén meg azzal, hogy nem ismerte el Mermillodot genfi püspöknek, de számüzte a nélkül, hogy törvényileg elítéltek volna a helyett, hogy egyszerűen értésére adta volna Agnozinak, hogy nem tekinti őt többé pápai nunciussnak utlevelet adatott neki. A helyett, hogy hagyta volna a katolikusokat magukra küzdelmekben, s elvonta volna tőlük a szubvenciót: a genfi kantonban valóságos polgári alkotmányt dolgoztak ki a katolikusoknak, szabályozván, mintha valamely kanonikus hatóság lettek volna, az egyház belső szervezetét, bevégzett ténynek tekintvén a szakítást Rómával,

elrendelvén az egyházi rangok választását. Ime, a tények melyeket a szabadság barátai nem helyeselhetnek. Mit szólnánk mi, ha valamely katolikus kormány magát feljogosítva érezné, a protestáns egyházak belügyeibe avatkozni, azok ügyrendét megváltoztatni, oly pontokat sérteni, melyeket a protestánsok hit dolgának tartanak? Világos, hogy a genfi római katolikus e törvények által akadályozva van vallásában. Igaz, hogy jogában áll, nem tartoznia az új szervezethez, folytathatja előbbi életét, csak előbbi papjaitól fogadhatja el a szentségeket; de a felett mindig jogosan panaszkodhatik, hogy az állam nyilatkozik a katolikus szó jelentősége felett, oly emberekre aplikálja azt, a kik, szerinte, ki vannak közösítve a katolikus hitből, s csak ezekkel élvezteteti az azzal öszszekötött előnyöket.

Komoly jelentőségű tény az, hogy a genfi kantonbeli katolikusok többsége kedvezően fogadta ezen szerintünk kevésbé szabadelvű intézkedéseket. Az ellenkező történt, a mi Németországban; a többség a szakadás mellé állt. Azért történt ez, mert a svájci szabadelvű katolikus mozgalom egész más okokból keletkezett, mint a németországi ókatolikus mozgalom. Németországban a Róma elleni föllépés irányát a theologiai tudósok, tanárok s laikus kitünőségek egy bizonyos vallási arisztokráciájától veszi. Svájcban az ultramontanizmussal való szembeszállás a demokraciától. Nem lehet eltagadni, hogy a demokracia, a német protestantizmus

*) A tanárok becsülete előttünk is szeplőtlen tisztaságban áll; sőt a kerületi közgyűlésnek egyetlen egy tagja sem tett fel róluik ellenkezőt. Hanem, az „háttartalan gondatlanság“ mégis nem egészen indokolatlanul idézte elő amaz elkeseredést, melylyel némelyek szóltak, s melynek éle egy kissé ellenök is fordult. Ez a dolog ki fog derülni az öt tagu bizottság vizsgálata által: addig — csekély véleményünk szerint — nem is kellene e dolgot így ríptim-ráptim, apró felszólalások által mérgecsitni, ne hogy beteljék: medicina pejor morbo.

után, a római kuria legveszedelmesebb ellensége. Oly ellen-szenvet táplál ellene, melyet e percben nem kell indokolnunk; elég konstatálnunk. A francia Svajc katolikus népeisége, magára hagyatva, nem lépett volna a Rómával való szakításra, mert a vallási közöny náluk a legelterjedtebb felfogás; de e schizma már ki levén mondva a kormány által, többségük megelégedett azzal, s elégséges mérvben részt vettek a plébánusok választásában. Valóságos esemény lőn így befejezve. Míg a német ó-katolikusok nem tudtak maguk köré gyűjteni csak igen kis számú laikust: a Svajc szabad-
elvű katolikusai rendezett, életerős egyházzá alakultak. A régi római szervezet, szabadelvű államokban való fűntartásának lehetetlensége, egy eklatans példa által lőn bebizonyítva; valamely bölcselmi themának nagy lecke ez. Nincs minden indok nélkül, hogy a római kúria oly konvulzívuson ragaszkodik az ancien regime maradványaihoz; csak a társadalom magasb osztályai tartják még fönn; a hol ez osztályok elvesztik intéző befolyásukat, a római katolicizmus sem tarthatja fenn uralkodó helyzetét.

(Folyt. következik.)

A coelibatus eltörlése.

A távirat útján, április 28-ról, egy nagy fontosságú hír jutott el hozzánk Bécsből. E hír lényege az: hogy a törvényhozó testület a szerzetesek nőtlenségi fogadalmát állam-jogilag érvénytelennek nyilatkoztatta ki. Az egyház saját körében fenttarthatja ugyan a nőtlenség kötelezettségét; azonban, az állam e jogot el nem ismeri, a szerzetesi fogadalmat a házasságot akadályozó körülménynek nem tekinti, sőt az egyház netán üldözése ellenében kész a felekezetekhez hű volt szerzeteseket megoltalmazni.

Jelentéktelen lépésnek látszik ezen határozat a coelibatus eltörlésének nagy fontosságú eszméjéhez képest, a menyinyiben csak az állam álláspontját körvonalozza s nem is minden római katolikus pap, hanem egyedül a szerzetesek irányában; s végül, miután a kormány határozott ellenszegülése miatt a siker bizonytalan; — mind a mellett kétségtelen, hogy már ezen egy határozat szigorú keresztülvitele elegendő, hogy a coelibatus korhadtt intézménye rövid idő alatt végleg megsemmisüljen.

Nem akarunk ismert dolgokat ismételni, elmondván: hogy ezen nőtlenségi fogadalom, mely a papot emberi jogaitól fosztja meg s némileg az emberi társadalomból is kizárja, a hierarkhia önzésének kifolyása; nem akarjuk elmondani, hogy ezen természet-ellenes intézmény egyedül az ultramontánizmusnak kedvez, míg az erkölcsöt s társadalmat veszélyesen megsérti: csak azt említjük föl, hogy ezen intézményt jelenleg már maguk a papok is elítélik s midőn a hierarkhia vaskarja a szabadság fuvalmára enyhülni látszik, mindannyian élénken s határozottan követelik megszüntetését. A társadalomnak önérdeke követeli, hogy megszabadítsa a papokat ezen erkölcstelen rabiga alól, mely nem ritkán fejlődik ki valódi mētelylyé. Az államnak kötelessége, megmenteni őket a hierarkhia szabad szellemeket letipró kezéből, de egyuttal önérdeke is, hogy a világtól elzárt pap ki-

jusszon azon körbe, melyben modern eszméket, az ultramontánizmussal s állam-ellenes tanokkal ellenkező fogalmakat talál.

A modern áramlat, ha egyszer szilárd talajt nyert, fel nem tartóztatható többé. A coelibatus halál-órája közel. S ez áramlat kétség kívül hazánkban is diadalra fog vergődni. Hiszen, a magyar al-papságnak óriási többsége sürgeti e reform életbe-léptetését; hiszen egykor, alig egy nemzedék előtt, még a szabadság-harc zajgó napjaiban is felszó-láltak a papok e méjjen érzett bilincs ellen; Szabó Richard a szerzetes s még mások nyiltan, saját nevek alatt irtak ellene s maga egy püspök, Horváth Mihály, kultusz-miniszter a nemzeti kath. egyház első feltételül a püspöki vagyton konfiskálása mellett a coelibatus eltörlését tűzte ki.

Ne ámítsuk önmagunkat. A küzdelem nehéz s hosszú leend. A hierarkhia s ultramontánizmus hatalmas pártfogói érezni fogják, hogy e kérdésben egyik legnagyobb támaszuk elvesztéséről van szó s ha engedniök kell is, csak lépésről-lépésre fogják a tért feladni. Nézetünk szerint, az első lépés az lehetne, hogy a polgári-házasságról szóló törvény-javaslatban minden tisztán az egyház érdekeit óvó akadály s mindenek felett, az ugy nevezett, papi szentség kihagyassék. E lépés után fog következni a többi s mindenek felett maguk a papok buzgó s férfias fellépte által. Ezen férfias fellépés hiánya okozza azt, hogy a főpapok s különösen az ultramontánok hatalma a modern eszmék áramlata dacára oly nagy s hogy a közönség részvéte ezen nagy horderejű reformok iránt aránylag igen csekély. A papok emancipációját a hierarkhia alól főként maguknak a papoknak kell kivívniok: az alkalom itt van; gyáva az, ki jobb meggyőződését félénken véka alá rejti.

H—n.

VIDÉKI ÉLETT.

A sz.-udvarhelyi ref. egyh.-megye statisztikai kimutatása 1873-ról.

Bögöz, márc. 24. 1874.

I. Létszám:

1. Lelkek: született fiu 577, leány 530=1107; meghalt férfi-nemen 697, nő-nemen 654=1351; halál által apadás 244.

Vallás-változtatás: átjött férfi 2, nő 8=10; elment nő 2; ebben a tekintetben szaporodás 8, melylyel a a halál által való 244 apadás 236-ra száll, és így:

összes lélek: férfi 17,25C; nő 16,929=34,179.

2. Iskola: a) rendes köteles fiu 2,037; leány 1951; öszszesen 3988.

b) ismétlő köteles fiu 837; leány 714; öszszesen 1551. a két nemű iskola-kötelesek száma teszen: 5539-et.

Iskolába jár: a.) minden nap fiu 1620; leány 1422; öszszesen 3042.

b) ismétlőbe fiu 472, leány 358=830.

c) felsőbb iskolába fiu 22, leány 12=34.

d) más felekezettől fiu 6, leány 7=13. E szerint iskolába járók öszszege 3919.

Más felekezettől jár a mi iskolánkba fiu 69, leány 24=93.

3. Konfirmáltatott fiu 378, leány 303=681.

4. Himlőt ojtottak összesen 915 gyermekbe.

5. Új házasság 356 pár.

II. Élet-jelenség.

a.) Építkezésekben: Bágy, kő alapon, cserép fedél alá szabályos iskolát épített, remélhetőleg a közelebbi iskola-idényre átadhatja a használatnak. Bethfalva, iskoláját már használja. Mondhatni az egyházmegyében legjobb, célszerűbb iskolák egyike, legszebb épület a községben. Bögz. Új iskoláját már használja. Farcád is szabályos új iskoláját, mely igen szép épület és egészséges, használja. Héjjasfalva. Tanító lakkal egy fedél alá kőalapon, szabályos iskolát épített. Kecset, hasonlóan új iskoláját már használja. Kőrös-Patak is elkészítette új iskoláját, csak a rendes székek, és külső vakolás hiányzik. Moha, cserép fedél alá kőből, és téglából, a tanítónak két szobával, szép iskolát épített, és használja is. Petek, a tanítónak három szobával, pincével egy fedél alatt, új iskolát épített, és azt ez idényen használja is. A múlt évben ott dühöngött kholera akadályozta a teljes bevezést. Szt.-Erzsébet, szép templomát bevezette. Nagyszerű új orgonával, szép koronával ellátta, csak a székek hiányzik. Kitűnő jele ez a hitbuzgalomnak! Szt.-Márton, cserép fedél alá, kőből új iskolát épített. Legszebb áldozat ez az egyh.-megyében — mert a hallgatóság szegény — az egyház tőke és fekvő birtok nélkül levén, teljesen rovatalból épült eddig. A berendezés hiányzik csak. Telekfalva, a leégett papi lak és gazdasági épületek helyett újat, célszerűt épített.

b.) Ajándékokban: Agyagfalván a falusi közönség 149 frt. 72 krt adott templom és torony tőkének. Bögzben, Kis Anna, édes anyja, néhai Kis Gergelyné-Szente Juliánna emlékére adott egy kreditor kék selyem terítőt, ezüst fonallal csipkézve a szakramentumokra. Csekefalván, özv. Hubert Józsefné, Biró Anna mltsz aszszony adott egy negyed kupás, arannyal belőlről futtatott talpas ezüst kehelyt. Égében, Gábos Juliánna küldött egy vereses zöld abraszt az ur asztalára, és az orgonára két függőnyt. Héjjasfalván, az egyház birtokos és köz tagjai a rendszerint tanító-állomás biztosítására magukat és maradékaikat kepe-fizetésre kötelezték. Hodgyában, lelkész t. Zagoni Mózes és nője Kis Julia tiszt. aszszony, elhalt Ilo-na kedves leányuk emlékére, tandíj tőkének, adtak 33 frt, 34 krt; ugyanezen tőkéhez körjegyző Dersi Domokos ur 30 frtot. Sz.-Keresztur on, Simó Andrásné, Biró Kata, adott egy fehér takács gyolcs takarót az ur asztalára, és Szentgyörgyi Róza 50 frt. értékű szőszék-takarót fekete selyem bársonyból, selyem rójtal. Kűsmödon, kolozsvári Farkas Károlyné, Nagy Klára adott az ur asztalára egy török szövet abraszt arany rójtal, genilie bojtal. Selyem fonallal nevét és az évszámot 1873 bevarrva. Mohában, tekintetes Csiki József ur adott az iskola tőkéhez 10 frtot és egy nép-lap-ra, melyből a tanító esténként felolvassa, 2 frtot. Parajdon Szász Anna Bukarestből 10 dr. cs. arany értékű rójtal, temetési alkalmakra, egy pár fekete zászlót, egyiken „boldogok, kik az Urban meghalnak“ másikon „Szász Anna ajándékozta 1873“ kivarrrva. Ambrus Ambrusné is elhalt leánya emlékére ennek szebb szalagját és keszkenőjét ugyancsak halottas alkalmakra zászlónak. Alsó-Rákoson, Csillag Józsefné, Debreci Borbára Oláhországból küldött két

abraszt az ur asztalára. Felső-Sófalván, Szőke Ferenc presbiter, és nője Szász Juliánna ajándékoztak az ur asztalára egy fedeles, másfél kupás ezüst kancsót. Szt.-Erzsébetben, Szakáts Sámuelné, Biró Sára, egy takarót adott az ur asztalára. H.-Szt.-Mártonban, özv. Zathureczky Lajosné, Farkas Mária mltsz aszszony, egyházi szükségek fedezésére jövedelem-alapnak 6 évig használandólag átadott egy 6 vékás szántót. Iskola-építésre a rendes rovatalokon felül mlgs. Ugron Ádám r. kath. ur és nője Lukátsfi Juliánna aszszonyság 6; presbiter Blája András 5, id. Kerekes István 1, és Ipo János szolgáló-legény 1 frtot adtak. Telekfalvára küldöttek udvarhelyszéki főorvos tkts. Fehérvári Lajos ur és nője Szakács Borbára aszszonyság, arany fonallal kivarrott és rójtzott fehér selyem takarót, a szent jegyekre, F. L. Sz. B. 1873 bevarrással, szintén arany fonallal. Orbán János és nője, veres és fekete kockás selyem keszkenőt. Kovács Rózália, egy kupás fedeles pléh kancsót. Bálint Mária, fehér kamuka abraszt. Orbán Rebeka is olyant egyet, és egy veres asztalkendőt. Székelyudvarhelyi özv. Olajos Józsefné, László Anna, 3 darab on-tányért, és egy két kupás fapalackot.

c.) Gazdászokban: Bágy, természetű 52 kal. rozst, 32 kal. zabot. Bethfalva, 15 kal. zabot, 18 vk. csős törökbúzá. Bikafalva, 70 frt, 67 kr. értékűt. Bögz, 30 kal. búzát, 20 kal. zabot, 25 vk. csős törökbúzá Boldogfalva (felső-), 177 frt, 61 kr. értékűt. Bun, 40 vk. csős törökbúzá. Csekefalva, 118 frt, 99 kr. értékűt. Héjjasfalva, egy szekér törökbúzá. Kányád, 218 frt, 50 kr. értékűt. Kecset, 52 frt, 50 krra. Kűsmöd, 62 frtra. Mátfalva, 14 $\frac{1}{2}$ kal. búzát, 50 kal. zabot. Siklód, 84 frt, 25 krt. és 50 véke zabot. Al-Siményfalva, 10 kal. búzát. N.-Solymos, 13 kal. búzát, 90 vk. csős törökbúzá. Hidegkút, (léány-egyház), 6 vk. szemes törökbúzá, 12 kal. rozst, 18 kal. zabot. Szolokma, 15 kal. búzát, 14 kal. zabot. Szt.-Erzsébet, 300 vk. csős törökbúzá. Új-Székel, 80 vk. csős törökbúzá. Boldogfalva alsó- (léány-egyház), 12 vk. szemes törökbúzá.

III. Vagyoni állás.

a.) Fekvőségekben: papi birtok: 516 h., 465 \square . Tanítói: 255 h., 1236 \square . Egyházi: 516 h. 566 \square ; erdő: 1242 h. 1293 \square . Összes fekvőség: 2531 h. 560 \square öl.

b.) Tőkékben: alap-tőke: 22,373 frt, 37 kr; kegyhagyomány: 9031 frt, 39 kr. Iskola: 3689 frt, 97 kr. Magtár: különféle gabonákban 3956 véka, 8 kupa és 6172 frt, 72 kr. Ezekből adót fizetett:

a) föld-adót: 601 frt, 1 kr. b.) egyenérték-illetéki adót: 273 frt, 91 kr.

Jegyzés: Az egyenérték-illeték adót, nem jövén rendesen ki az adóhivataloktól a fizetési iv, sőt sokszor egy évet is késik némely helyen, nem lehet tisztán kimutatni, mert némely egyház két évre is fizet, másik hátralékban van.

Mérlég: Bevétel 17881 frt, 57 kr. Kiadás 14586 frt, 54 kr.

Tevőleges vagyon: pénztár-maradék: 3295 frt, 3 kr. alap-tőke: (majorság-tőke), 22,372 frt, 31 kr. Összesen: 25,667 frt, 40 kr.

Az egyházi épületek nagy részben (41 egyház), tömegesen a Viktoriánál, egy némely magánosan ugyanott, és a hévizi a Tiszánál 41,217 frtig biztosítva vannak; és fizetnek a tömeges biztosításnál 131 frt, 82 krt, külön 33 frt, 94 kr. és a Tiszánál 15 frt, 83 kr. Összes biztosítási díj 181 frt, 9 kr.

Solymosi István,
esperes-helyettes.

Válasz Simó ur pár szavára.

E lapok folyó évi 8-ik számában, Simó ur ellenem felhozott vádjai egy részét még egyszer bizonyítani törekszik, s vétkül tulajdonítja, hogy én a drága pénzt Romániába hordtam, s megtanítám az ottani ref. magyarokat, mindent más-tól várni" s. f. e.

A jegyzőkönyv törlésre, mint ő nevezi, hamisításra, melyet nem akar érteni, ismétli válaszom ez:

Hamisítani, anyyit tesz, mint valamely nyilvánosan hozott határozatot, vagy törvényt titkon megcsonkítani, érdek és tetszés szerint megmásítani, sat.

A pitesti egyház, midőn alakult, egy semmi egyh. törvényen nem alapuló pontot hozott szabadon és függetlenül, K. Zs. főgondnokságát. Hanem, ez a K. Zs. később az örökös főgondnokságra magát érdemtelenné bizonyította, a pitesti egyház e sajnós tapasztalat folytán gyűlést tart és így szól: K. Zs. ezt és ezt tevén, nem érdemes többé, hogy főgondnok legyen, mi tettük nevét, mint örökös főgondnokét, jegyzőkönyvbe, mi ki is törölhetjük onnan.

És a pitesti egyház közgyűlése, mely K. Zs.-t, mint örökös gondnokot jegyzőkönyvbe iktatta, most kitöröltette az örökös főgondnok nevét, nyiltan, minden titkolozás nélkül. Volt-e joga a pitesti egyháznak, hogy egy előbb maga által hozott határozatot megváltoztasson s lehet-e engemet tizenkét év után vádolni, hogy ezt a törlést, mely bizonyos Ecsedi Antal által a gyűlésben, tehát a határozat-hozatalkor, azonnal hajtatott végre, megengedtem: ezt itélik meg a jogtudósok. Nem azt akarom mondani ezzel, hogy nekem, ki a név-kitörlést nem tettem, K. Zs. kiküszöbölésében nem volt részem. A gyűlés vezetője én voltam, és soha sem tartom sem testület, sem egyes ember részéről férfiatlanságnak, ha rendkívüli esetekben kimondja és meg is teszi, hogy nem ül széket olyan emberrel, ki magát erkölcsileg meggyalázta s neve kitöröltetését, beszenyezését maga cselekedte.

Azon időtől, hogy K. Zs. a gondnokságból kimaradt, mely a templom építés közepén volt, a templom bevégzéséig s Nagy József lelkész beálltáig, Velezsnyei atyánkfia volt az egyedüli gondnok. Midőn én már onnan eljövendő valék, az utolsó gyűlésben egy pár K. Zs. által megnyert atyafi sürgető: bocsássunk meg K. urnak, ügyes ember, legyen ismét gondnok; így jött be ismét K. Zs., megmaradván V. S. is. Én azt mondtam: nem szólok bele, isten áldja meg mindnyájokat.

Celder Márton.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Szives bizalommal kérjük fel paptársainkat, s minden ember-barátot, ne feledkezzenek meg a mihályfalvi elégett pap és tanító aa.-iról. Bármi csekély adomány is segít azon, ki nyomorba van; s nincs oly csekély adomány, melyet százszerosan meg ne jutalmazna az a nemes öntudat, hogy jót tettünk; mert a jótétel által emelkedhetünk fel ahoz az ideálhoz, melyet a mester így fejezett ki: legyetek tökéletesek, mint a ti menynevei atyátok tökéletes!

= A mihályfalvi pap Lukács Ferenc és tanító, Muzsnai József elégettek számára adakoztak lapunknál: gr. Mikó Imre 6 nagymélt. 5 frt, főt. püspök Nagy Péter 5 frt. Dr. Szócs Emil 5 frt. Szász Gerő 5 frt. Mélt. Pogány György 3 frt. Mélt. Lészai Ferenc 4 frt. Szász Béla 3 frt. Szász Domokos 2 frt. Egy katolikus 1 frt. Baló Sándor 1 frt. Demjén László — egyetemi könyvtáros — 1 frt. Demjén Imre 1 frt. Frits Albert 1 frt. Ferenci Miklós 1 frt. Dr. Csiki Viktor 1 frt. Weisz Mór 1 frt. Szabó

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdász betűivel Kolozsvárt.

Károly 1 frt. Deák Pál 1 frt. Gyarmathi Miklós 1 frt. Hegedüs István 1 frt. Schilling Ottó 1 frt. Elekes Károly 1 frt. Dr. Kolozsvári Sándor 1 frt. Garda Márton — nyugalm. lelkész — 1 frt 40 kr. Összesen = 48 frt. 40 kr. (Május 5-ki kelettel postára tettük.)

= Fontos határozatok. Az oszrák képviselőház ápr. 28-án tartott ülésében folytatták a zárdákra vonatkozó törvény feletti részletes vitát. Fux azon módosítványa, hogy szerzetek alapítására és zárdák telepítésére birodalmi törvény kívántatik meg: elfogadtatott. Szintén elfogadtatott Kopp azon indítványa, hogy a belföldi zárdákba csak ausztriai állam-polgárok léphetnek be és lehetnek főnökök. A zárda-szövetség meg-szüntetésére vonatkozó szakasz, Russnak egy megszorító módosítványával fogadtatott el. Mayrhofernek azon pót-indítványa, hogy a nőtlenség fogadalmának hatálya érvényen kívül helyezendő, szintén elfogadtatott. A többi módosítvány elvetetett, és a törvényjavaslat a 16. §-ig elintéztetett. A kultusz-miniszter a kormány nevében a fennebbi módosítványok ellen tiltakozott.

KÖRÖZTETNEK.

441—1874.

Szilágy-szólnoeki egyházmegyénkben a s.-ujlaki organistasággal öszszekötött kántor-tanítói állomás. Évi jövedelme:

1) Az egész-bért fizetőktől 1 véka buza, fél-bért fizetőktől félanynyi. 2) Minden egész-bért fizető szőlős gazdától 6 kupa must, fél-bért fizetőktől félanynyi, kiknek szőlőjü nincs, 9 o. é. krt. fizetnek. 3) Egész-bért fizetőktől $\frac{1}{2}$ szekér, fél-bért fizetőktől $\frac{1}{4}$ szekér fa. 4) Tandij, minden tanulótl 40 krt; tanulók száma 60—70. 5) Temetés ének-szóval 20 kr, búcsuztatóval 40 kr. 6) 6 véka férőjű szántó, 1 vékás kender-föld s minden évben használható négy boglya szénát termő rét. Mivelteti a tanító. 7) A ml gs. udvar-tól évenkint 5 kereszt buza, 15 veder bor. Bérfizetők száma jelenleg 80.

A megválasztott tanító köteles: a) a zilahi főtanoda részére évenkint 52 $\frac{1}{2}$ krt, b) az olvasókör részére jövedelmének $\frac{1}{2}$ %-át fizetni.

Pályázati határnap, június 15.

A folyamodványok szilágy-szólnoeki esperes, t. t. Dombi Lajos aa.-hoz Bogdándra (u. p. Hada) küldendők.

Kolozsvártt, május 5, 1874. Nagy Péter,

erdélyi ev. ref. püspök.

442—1874.

Küküllői egyházmegyénkben a sövényfalvi organistasággal öszszekötött kántor-tanítói állomás. Évi jövedelme:

1) 8 $\frac{1}{2}$ kal. buza. 2) 65 véka szemes elegybuza. 3) 61 veder must. 4) 12 frt. kész-pénz. 5) Fára 3 frt. 36 kr, a hallgatók levágják s haza viszik. 6) 5 hold, 277 \square^0 szántó, 4 hold, 1187 \square^0 kaszáló. 7) Tandij 1 veder must; tanulók száma 25—30. 8) Szállás a szükséges gazdasági épületekkel.

Pályázati határnap, június 15.

A folyamodványok küküllői esperes t. t. Benedek Ferenc aa.-hoz Haranglábra (u. p. Dicső-Szent-Márton) küldendők.

Kolozsvártt, május 5, 1874. Nagy Péter,

erdélyi ev. ref. püspök.

443—1874.

Kolozs-kalotai egyházmegyénkben a körözsfői kántor-tanítói állomás. Fizetése 172 frt. 51 kr o. é.

Pályázati határnap, június 15.

A folyamodványok kolozs-kalotai esperes t. t. Szakács István aa.-hoz Sz.-Lónára (u. p. Gyalu) küldendők.

Kolozsvártt, május 5, 1874. Nagy Péter,

erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

IV. ÉVFOLYAM

KOLOZSVÁRT, MÁJUS 14, 1874.

176—20. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

Mi lenne a teendőnk addig is?

Mind vártam, hogy egyházmegyénk érdemesbjei fogjanak tóllat, hogy zilált állapotunkban, jajgatásaink mellett, a gyógyszer, mely fájdalmunkat enyhíteni képes, lapunk hasábjain tegyék közzé. Miután pedig ez ideig agyon hallgattatott, megkisérti gyenge kezem, leírni véleményemet, s szeretném, ha többen szólnának hozzá lelkész társaim közül, kikertülve minden torzsalkodást. *)

Lapunk mult évi 49—50 számaiban t. Baló Sándor ur, bár egy néhány mértföldre lakik egyházmegyénktől, mégis meglehetősen tiszta tudomást volt képes állapotunkról szerezni; elég fájdalom, hogy mi látva, nem akartunk látni. Hiszen, mi is találhattunk volna, vagy talán éppen azon egyén, ki t. Baló urnak siralmas helyzetünket elbeszélte, valamelyik községben birtokos, s ha nem is rendes, de minden bizonynyal beszolgáló lelkésze van annak a községnek is, kivel közölte a Baló ur által közölteket, az illető lelkész eszme-csere végett közölhette volna e lapok hasábjain, s így attól a pirulástól megmenekedhattunk volna, hogy Kolozsvártt jobban tudják a mi bajainkat, mint mi, kik benne szenvedünk, s gondolom, az orvosságot eltalálva, a betegséget ha nem is egészen kiirtani, de türhetővé tenni, módunkban állott volna.

Átlátták egyházkerületünk nagyjai a belmiszsió szükséges voltát, sürgetik is; azonban, míg e végre kellő alappal nem rendelkezhetünk, csak papiron áll meg. Ezen belmiszsióra mind Baló ur, mind pedig Révai Pál barátom minket hunyad-zarándmegyeieket szemelt ki legelőbb; szólok én is egy kissé általánosságban, azután röviden a mi magunk állapotát írnam le a menynyire ismeretes vagyok megyei helyzetünkkel.

Átlátom, hogy szükség volna, de nem a miszsióra, ha mindjárt alap is lenne, hanem a körlel-

vai véleményezi; mert hiszen, a miszsiónárius nem csak azon tulajdonsággal kell hogy birjon — szoros értelemben vevé — minovel sok, magát miszsiónáriusnak nevező lelkész bir; mert nem csak abból áll szerintem a miszsió s így a belmiszsió, hogy felkeressük az ur elszórt nyáját, s a vallás igéit, mint szellemi táplálékot nyujtsuk nékiek; hanem az ige elhintetvén közöttük, annak helyes irányt adva, a nevelés által fejlődésbe inditsuk; vagy más szóval, vessük meg a nevelésnek az alapját, s neveljünk a szó szoros értelmében véve embereket. Töröljük ki hát a „miszsiónárius“, s írjuk helyébe a „körlelkész“ nevezetet; s mint tette a görgényi, küküllői, marosi s udvarhelyi egyházmegye, még lehet több is, de nem tudom: osztassék fel a traktus bizonyos körökre, a körnek tagja lenni köteleztessék a pap, tanító, s hol iskola felügyelők vannak, azok is, nem zárva ki az ügybarátokat sem, s minden hóban tartsanak a szükséghez képest egy vagy több rendes gyűlést váltogatva, működéseket vegyék jegyzőkönyvre, ezen gyűlésen a gyenge az ő véleményét, melylyel a közjónak használni vél, minden tartozkodás nélkül mondja ki, a ki pedig többet tud, tudományát ne rejtse véka alá, vagy ne használja a gyengébb letörpítésére; így egymás bajairól tudomást szerezve, ugy szintén a kellő orvoslatról gondoskodva, a rendes egyházmegyei közgyűlésen felolvasva a tapasztaltakat: az én véleményem szerint, hamarabb tudnánk bajainkon segíteni, mintha különbnél-különb miszsiónáriusok lépnének helyünkbe, vagy fognának kezét velünk. Mert meglehet, egy-egy miszsiónárius akkora nimbust vél feje körül, hogy reá főleg gyenge szem saját kára nélkül nem nézhet, s az is meg lehet, a helyett, hogy hivatasát felfogná, a viszátkodás magvait hintegetné, s így nem hogy könnynyítésünkre, sőt terheltetésünkre lehetnek miszsiónáriusaink.

Maradjunk hát a körlelkészség mellett; igaz, hogy önző a világ, haszonért igyekszik tenni mindent, mivel pedig a körlelkészségből semmi anyagi készsége, felfogván a teendőket ugy, a mint Ré-

*) E cikk Fábri József cikke előtt iratott. Szerk.

haszon nem háromlik az illetőkre, így gondolkozhatnak sokan: bár saját magam és enyéim sorsa biztosítására jusson időm; másfelől, a tévutra vezetett nép csak azért sem tesz semmit, mert a pap akarja! Mindkettőre megvan a felelet; a te szádból ítéllek meg gonosz szolgálta! azt mondja a szent könyv; hiszen, idő van elég, osszszuk be rendesen, mert nem hiszem, hogy egy papnak, ha lelkén fekszik egyháza jövője, olykor-olykor ne lenne üres ideje az arról való gondolkozásra, tegye olykor tervét papirosra, s megvan a másik ellenvetésre a felelet: válaszszon ki a gyülekezet tagjai közül egy néhány tekintélyes egyént — ezek pedig sehol sem hiányzanak — kik minden bizonynyal a nélkül, hogy úgy tűnének fel, hogy a pap tenné, elvégzik, ha átlátják általános üdvös voltát. A ki ennek célra vezetősége felett kételkedék, jöjjön kicsiny egyházközségembe s meggyőződhetik. Mondhat más egy nyomatékosabb ellenvetést, t. i. hát a hol domi-doctus nemes ember van, ki a felvilágosodásnak s így a közjó előmozdításnak is ellenesége: az ilyen minden igyekezetet megsemmisít; az ilyenek a templomba is csak szokásból jönnek, s az egyházi beszédből egy-egy mondatot begyökbe szedve, hogy tudósoknak láttassanak, úgy szólva, a pap feletti tekintélyöket kimutassák, nem válogatva meg helyét és idejét, felhasználják azt az általános papság tekintélye kissebbitésére, ilyen helyzetben mit tegyen az urnak jámbor munkása? Igaz, hogy ily helyzetben alig tehetni valamit, de igyekezzél, atyámfia, mit elődöd, vagy épen te elvesztettél, a tekintélyt visszaszerezni magad viselete által, s tanulmányozd a „cura pastoralis“-t. Miért tudnak sokat kivinni — nem számítva az oláh papokat és Péter úszálya hordozóit — a többi keresztyén felekezetek papjai? Azért, mert van tekintélyük; mert közöttük nincs első, sem utolsó, ők mindnyájan egyenlők és testvérek, míg közöttünk, fájdalom — tisztelet a kivételeknek — sokan a szálkát keresik paptársaik szemében; mint várunk akkor a világtól?!

Ismerek városi papot, ki egyszerű falusi lelkész-társával Enyed utcáin vonakodott megindulni, mert hiányzott kezéről a fekete kesztyü; *) tudok egyházmegyei főgondnokot, ki a nélkül, hogy ismerte volna, egy lelkészről annyi rosztat mondott, hogy a papiros is nyögne alatta, he leirnök, s azt mondja maga mentésére, hogy egy oly lelkésztől hallotta, kinek hitelt kell hogy adjon. Igen, akárhány lelkész van, ki a nálánál

*) Ugyan, ki volt e szerencsétlen?

minden tekintetben több lelkész-társáról oly kicsinyítőleg beszél, s tekintélye aláadására mindent elkövet; s a világ elhiszi, mert a rosznak hamarabb hitelt ad, mint a jónak, a megsértett becsület embere, igaz, hogy nem veszi számba a rágalmakat, mit oda magyaráznak, hogy érzi hibás voltát s azért hallgatja el. Mit szóljunk a pap segítő társáról, a tanítóról? Azt, hogy ritka pap az, ki mesterét alárendeltjének ne tekintse, főleg ha gyengéit tudja; pedig együttesen vannak hivatta az ur ösvénye tisztogatására; szóval, nem csak a világi és egyházi, nem csak a pap és tanító, hanem a pap és pap között is válasz-falakat tapasztalunk!

Hát még az egyházi tisztviselők?! No de, ne szóljunk erről többet.

Rontsuk le hát ezen válasz-falakat, társuljunk, s így a betegséget, mely fenyegeti egyházi és nemzeti életünket, megakadályozhatjuk, mert erő van elég, csak alkalmazni kell. Térjünk át hunyad-zarándi egyházmegyénk állapotára is futólag.

Egyházmegyénkről merem állítani, bár betegek vagyunk, de még sem vagyunk a halál torkában, mint rólunk állítják; mert a széles értelemben vett miszsió itt régóta foly a nélkül, hogy az illetők felvették volna a miszsiónárius nevezetet. Így pl. Fábri József őralya-boldogfalvi lelkész jó darabig díjnélkül, s ha jól emlékszem, még saját költségén is fölkereste a Petrozsény s annak környékén lakó protestánsokat, Bartha Lajos dévai lelkész gondozza a Déván alól szorványosan élő hiveinket, jelenben a körörsbányai lelkész t. Szegedi Miklós ur egész Zaránd megyét; szép sikert mutatnak fel, hát még akkor, ha a körlelkésztség felállítatnék, midőn a teherből, mely gondozással jár, más is osztoznék!?

Megjegyezni legyen szabad nekem is, nagyobb veszély fenyegeti a szebeni egyházmegyét, mert ott szorványosabban vannak a községek, s az úgy nevezett, Bolya völgyében, hitfeleinket önfeláldozással gondozza t. Horváth István bürkösi lelkész ur, míg ha segítség adatnék néki is, többet tudna tenni, mint a menynyit tett és tesz bokros foglalkozása mellett.

Állítsunk hát körlelkésztséget; majd ha alap lesz, adjuk a díjt nekik, addig pedig az illetők megtehetik ingyen is nemzetünk, vallásunk kívánja ezt, a haszon nem marad el végtére is, mert értelmes, buzgó egyház-tagokat nevelve, könnyebben lehetünk isten országa terjesztői. Ezen közgyűléseken továbbá az egyházmegyékhez leküldött indítványok is tárgyal-

tathatnak, s tisztább fogalommal mehetni a közgyűlésekre, s bizonyára nem fogjuk olvasni közlönyünk-ből: hogy egyik, vagy másik egyházmegye közgyűlést tartva, prédikált ez és ez a szeretetről, azután az elnök megnyitó beszédét elolvastván, elmentünk ebédelni, délután 3 órakor tovább folytatva a gyűlést, hogy hamarabb szabaduljunk, csak ledaráltuk a tárgyakat.

A mi a körlelkészek díjazását illeti, s az alapot, hogy honnan kerüljen ki, én a következőt véleményezem.

Én elfogadnám a Révai véleményét (lásd mult évi folyam 50. sz.) anynyi különbséggel, hogy én a pap és mester változásakor fizetendőket kihagynám, hisz, akkor ugy is elég fizetni valója van az egyháznak; továbbá én nem 10, hanem 12%-kal gyümölcsöztetném, s felszólítanám az erdélyi ref. papságot, hogy a hivektől lélek-szám szerint 10 krajcárt egyszer minden korra szedjenek fel; ez lenne 33,306 frt. 90 krt, ennek 12% 3,996 frt. és 82 kr, ehez járulna az egyházak által fizetendő 3,400 frt, ennek is 12% 408 frt, összes évi tiszta kamat lenne 3,404 frt. és 82 krt; ez sem sok ugyan, de nem is megvetendő. Már most oda — de csak is oda — hol a kellő erő hiányzik, azon egyházmegye közelében levő főtanodánál alkalmazott, papi szigorlatot kiállott egyének felszólítván, a válalkozni akarók mérsékelt díj mellett, fakultálva, segédkezhetnek; erre reá érnek az illetők is, hisz szünetidő van elég, mondhatni sok, s maguknak is kellő tapasztaltságot szerezhetnek, hogy milyen gyönyörűséges és könnyű a Jézus igája.

Ezek lennének addig is teendőink, szerintem; ha más célra vezetőbbet gondol, vagy tud, közölje, mert nyitva áll lapunk e végre akár mikor; ha csekély véleményemet elolvastva, akar hozzá szólni, tartsa szem előtt, hogy ne személyt, sem pedig egyes kitételemet ne tegye szigorú birálata tárgyául, hiszen, ez által az ügynek épen semmit sem használ, hanem a tervet; s ne csak azt tüntesse ki, hogy mennyiben nem célra vezető az én tervem, hanem azt, hogy mennyivel célra vezetőbb az övé; így talán célt érünk.

Albert Imre,
harói ref. pap.

Egy nagy hiány, melyet pótolni kell.

Hogy népnevelésünk egy néhány év alatt mennyire haladott; iskolai tan-könyveink és taneszközeink mennyivel jobbak és célszerűbbek a régiéknél; azt csak a nem veszi észre, ki látván, nem lát. Tekintsünk be csak

egy jól felszerelt iskolába, s könnyebbnél-könnyebb tan-módok és tan-eszközök kötik le figyelmünket, s költik fel bámulatunkat. Ott vannak a mozgatható betűk, Göncy-féle írva-olvasás, számoló-gép, fizikai készletek, mind a gyenge gyermeki felfogáshoz és értelemhez alkalmazva, s nagy részben a szemléltetési tan-móddhoz idomítva. Nagy érdeme kormányunknak, hogy nem elégedett meg a népnevelés sürgetésével, hanem minden tantárgyakra, melyek mindenik népiskolában kötelezők, szakférfiak s jutalmak kitűzése által alkalmas tankönyveket készített, s az olcsó kiadás által azok megszerzését a legszegényebbre nézve is megkönnyítette. Csaknem mindenik tantárgy tanítására a legalkalmasabb tankönyvek és taneszközök állnak a tanító rendelkezésére.

Ha csak üzérkedő, kalmár szellemű, élelmes polgárokat és nőket kellene nevelnünk: meg volnék elégedve a berendezéssel s nem fitogtatnám cikkemet az olvasó közönség előtt. De ugy hiszem, hogy mi embert, még pedig valódi embert akarunk nevelni; olyant, ki tudjon nemesen érezni, önzéstelenül szeretni, s tudjon lelkesülni minden szép, jó, és nemes iránt. Ilyent pedig erkölcs-vallásos nevelés nélkül előállítani: a lehetetlenségek közé tartozik.

Sokan vannak, kik azt hiszik és hirdetik, hogy az alsóbb népiskolákból a vallás és népszerű erkölcsstan tanítása egészen kimaradhat; jobb volna az azokra vesztegetett (?) órákat szám- és írás-tanításra fordítani; mert ezeknek legalább hasznát venné a gyermek. Engedjenek meg, jó uraim! de ha így gondolkoznak, bátran ki merem mondani, hogy a szív-képzéshez, érzés-nemesítéshez csak annyit értenek, mint a szajkó a beszéd- és értelemgyakorlat tanításához.

Azonban, nem céloim a vallás-, és népszerű erkölcsstan tanítása mellett apologizálni; hiszen, a népnevelési törvényben ott van a tantárgyak között mind a kettő; hanem csak azt vagyok bátor kérdeni: van-e mindkét tantárgyra alkalmas tan- és kézi könyvünk? A helyett, hogy ezen kérdésre egyenes feleletet adnék, előállítom az e tárgyra vonatkozó, s jelenleg népiskolánkban használatban levő tankönyveket. Ott van az ó- és uj-szövetségi szent történetek; kis biblia; kisebb- és nagyobb konfirmációi káté. Tudtom szerint, több nincs; mert a Lácay-féle káté már tán csak elpusztult. Hát a népszerű erkölcsstan hol van? Némelyek ugyan azt mondják, hogy ez felesleges (?); mert elég erkölcsstant tanulhat a gyermek az ó- és uj-szövetségi történetek előadásával. Nem szeretném, ily széles alapra fektetni a népiskolai erkölcsstant; sőt óhajtanék oly alkalmazottat, mely akár egyes példa-beszédekben, akár egyszerű elbeszélések alakjában előadná: mikint kell a cselédekkel, mint emberekkel bánni; hogy kell a nagyobbak előtt tisztelettel meghajolni, az öregeket megbecsülni; a szülőknek engedelmeskedni; minden embert személy-válogatás nélkül szeretni; a nyomorultakat, közügyet segíteni? Egy szóval, a népszerű erkölcsstan ölelné fel

a családi, községi és társadalmi életet. Ezek előadása közben élénk színekkel festeni az uralkodó rossz szokásokat, bűnöket, hogy így a gyermek, mely jóra és rosszra egyiránt hajlandó: szeresse meg korán a jót, utálja meg a rosszat.

Panaszolkodunk, sohajtozunk, hogy a nép erkölcsileg meg van romolva; kihalt a kebelből minden nemes érzés; irunk csattanós, csipős prédikációkat, ostromoljuk a bűnt, s így orvosoljuk és elkeserítjük azokat, kiknek tán erre nem volna szükségök; mert a mételyes rész idegen helyeken barangol, s nem igen hallja a pásztor szavát. Menynyivel jobb volna e helyett, a jövő nemzedékre fordítani figyelmünket, s ott vetni meg szilárdan az erkölcsi alapot; még pedig úgy, hogy az meg ne ingadozzék soha, sőt megálljon mindenha.

Ellenvethetik némelyek, hogy így későre érünk célt. Igen, későre; de biztosan. Meg kell oltani a vad törzset; de sokáig kell várni az izletes gyümölcs után. Meglehet, hogy oltunk, de a termést nem érjük meg. Hozzá kell már egyszer szokni, hogy mindenki megkóstolhatja fáradságának gyümölcsét, csak a pap nem; ő mindig a jövőért és a jövő számára munkál. Pál plántál, Apollós öntöz, s majd aztán Péter eszik a gyümölcsből.

Nem célozom tehát, inditványozni, hogy tehát a valás- és erkölcsstan tanítását, mint különben is őket illetőket, a papok vegyék át az iskolákban; mert ez igen nagy merészség volna tőlem. Tudtom szerint, ez így van több városi iskolában; lassankint tán hozzánk is elvándorol; nekünk még ez ideig elég méntségünk van: sok a teendőnk, sok oldalunk elfoglaltatásaink, nem érünk reá (?) Majd csak akkor érünk reá, mikor reánk parancsolnak, addig nem. Jó volna a kényszert megelőzni önkénytelenséggel!

Hogy igen sok iskolánkban az erkölcs-vallásos nevelés, mily nyomoruságos lábon áll: azt egy futólagos áttekintés is világosan mutatja. E tekintetben nem lehet mindenik tanítónkat szakembernek nevezni. Tisztelet a kivételnek; de sokan vannak olyanok is, kik a közel-múltban a 2-dik és 3-dik közép osztályból egy-egy szegény ekleziában tanítókká lettek, s így tanítják azt, minek tanulását maguk is csak elkezdették, de be nem végezték. Kezébe nyomják a már olvasni megtanult gyermekeknek a konfirmációi kátét; arasz számra kimérik belőle a napi leckét; de megmagyarázni az ily kérdésekben és feleletekben előadott tantárgyat, feleslegesnek tartják.

Ha nincsenek hát szakembereink, s mi sem akarjuk a vallás- és erkölcsstan tanítását átvenni: legalább tegyünk annyit, hogy adjuk a tanító kezébe jó tankönyvet. Egyszerű inditványom tehát az: hogy gondoskodjék az egyházkerület egy népszerű vallás- és erkölcsstan készítéséről az iskolák számára. Hogy a konfirmációi káté nem kis gyermek kezébe való: úgy hiszem, mindeuiki elismeri.

Hogy mily kevés tankönyvünk volt a vallás és erkölcsstan tanítására, szemlélte a többi tankönyvekkel: közönytől a tanítók elszomorító bizonyosságot teszen. Fenn

akarjuk tartani a felekezeti, protestáns nevelést, sőt sürgetjük; de a tankönyvekre még csak nem is gondolunk. Ideje már, hogy ezen a téren is, mely leginkább biztosítja a sikert, nagyobb munka-kedvet, több munkást lássunk!

Menyhárt András,
kecsesi ref. pap.

Az igazgató-tanács gyűléséből.

Kolozsvártt, május 10-én. 1874. *)

Elnök: nagy mélt. Gr. Mikó Imre. Jelen voltak: főt. Nagy Péter, püspök, Gyarmathi Miklós, dr. Kolozsvári Sándor, Szász Gerő, Sárkány Ferenc, pénztárnok, Szabó Ádám, számvevő, m. Ince Mihály, referens. (A titkár beteg.)

1) Sárkány Ferenc aa. jelentvén, hogy a v.-h.-zarándi, a görgényi és marosi esperesek némely nyugtákat még fel nem küldtek s így a múlt évi kiosztott és kiosztandónak határozott állam-segély összegekről számadását be nem adhatja: pénztárnok, a kérdéses pénzeket az illető egyházak nevére tegye takarékpénztárba s a jövő gyűlésre adja be számadását.

2) Sárkány Ferenc, aa. jelentvén, hogy a szilágyi egyházak és papok dézmai tókái után járó májusi kamatot felvette s elküldötte; továbbá, hogy a baksai 902 számú 8460 frt. A-betűs kötvény 2700 frtig kisorsoltatott: a kisorsolás megtörténtéről az egyház értesítettik, az egyházakat illető kivett dézma-kamatok takarékpénztárba helyezendők.

3) Bartok György akadémia segélyt kér: a jövő ülésen a többi ily tárgyú kérvényekkel együttesen el fog intézteni, a midőn a rendelkezés alatt álló akadémiai alap ez évi kamatja kiosztandó lesz.

4) Kerekes Sándor, Szász-Régenből, a görgényi egyházmegye közgyűlésének határozata ellen folyamodik 100 frt. tartozási tárgyában. Elutasított.

5) Elekes György, m.-igeni pap kéri elrendelni, hogy hivatal-elődje által túlévezett tized-kárpótlási összeg neki visszafizetessék. A visszafizetés a túlévező néhai jog-utódaira nézve elrendeltetett s hat hét alatt erről jelentés teendő.

6) Az ágostai testvér-szuperintendencia átírata a sz.-városi, tordosi, kóbori és vizaknai tized-kárp. tókék megosztása tárgyában, melyben a megosztásra készségét kijelenti, a felosztás gyakorlati keresztül vitelére intézkedik: tudásul vétetik s a tényleges megosztás minél hamarabb keresztül vitele sürgettetik.

7) Solymosi udv. esperes-helyettes a siklódi egyház iskolája községivé tétele ügyében teszen jelentést. Terjeszsen fel vagyoni kimutatást és telekkönyvi kivonatot, illetőleg birtok-iv másolatot az egyház fekvő vagyonairól.

8) Ugyanaz a n.-galambfalvi egyház iskolájának hason-ügyében: utasítottik, mint előbbi pont alatt.

9) Benkő János, görgényi esperes, a bölkényi egy-

*) A május 3-iki nagy-gyűlés nagyobbára a kerületi közgyűlésről áttett eligazítandók rendezésével foglalkozott.

báz és Struca között létre jött szerződést megerősítés végett felterjeszti: megerősítettik.

10) Solymosi István esp. aa. felterjeszti a bányai egyházközség kérelmét az állam-segély-alapból 150 frt. kölcsön iránt. Küldjék fel a kötlevelet rendesen betáblázva, s 6 %-ra kikapják a kért 150 frtot.

11) Az n.-enyedi főtanodában tartandó érettségi vizsgára egyházkerületi birtosul Br. Kemény István gondnok ur neveztetett ki.

12) A makfalvi iskola-szék gondnoksága mellett a jegyzőségre nézve felkérte felterjesztő mélt. Nagy Sámuel

ur, hogy lehetőleg az ig.-tanács hatósága alatt álló egyént. p. o. a vásárhelyi tanárok közül igyekezék valakit megnyerni, kiktől megvárja az ig.-tanács, hogy készek lesznek e kötelességet teljesíteni.

13) A noszolyi magtár átadása ügyében eddigi kezelő Schilling Rudolf ur felvilágosítás-adásra kéretett fel.

14) Csiszér Gábor esperes által a moldva-oláh-országi miszsió részére gyűjtött 27 frt. pénztárnokhoz utaltattott; további gyűjtésre az idő meghoszzabbított.

— Előadatott ezeken kívül még 14 kisebb jelentőségű ügydarab.

TÁRCA.

A vallási krízis Európában

— Renan Ernőtől. —

(Folytatás.)

Ha a genfi, vagy berni katolikusok öszszesége követte volna a kormány által elkövetett szakadást, nem nagy dolog lenne. A XVI. század vallási forradalmi, melyeknek törvényyszerűségét elfogadta az idő, gyakran nem épen más módon keletkeztek. Alig van mozgalom a történelemben, a melynek alapja egész korrekt lenne; de azt sem kell feledni, hogy a szabadelvű katolikusok svájci többsége, ha valósággal megvan is, nem igen jelentékeny. Viszszahatás keletkezhetik, sőt a Jurában már keletkezett is; a nehézségek a schizmatikus klérus megteremtése körül legyőzhetlenné válhatnak, s nem lehetetlen, hogy a rómaiaknak megmaradt katolikusok visszanyerik az elvesztett terrénomot. A vallási dolgok jellege az, hogy a kisebbségnek egyenlő joga van a többséggel; schizma esetén annak is joga van részét követelni az egykori, most feloszló társaság javaiból. Mi azt hisszük, hogy csak ez ut helyes: a katolicizmus (hogy úgy mondjuk) liquidációjára hatni Svác azon vidékein, a hol a schizma befejezett tény; az előbbi egyház vagyonát s épületeit azután meg kell osztani a két fél között, számarányuk szerint s azután teljesen egyenjoguaknak tekinteni őket. Ez idő szerint e megoldás a római katolikusoknak használna; tán jön az emberi dolgok örök törvénye szerint, a mely a mai legyőzötteket egykor győzőkké teszi, oly idő, midőn a szabadelvű katolikusoknak használ.

Szemmel látható tehát, hogy a szövetségi és kantonális hatóságok helyzete Svájcban az ó-katolikus mozgalommal szemben egész más, mint Németországban. Svájcban, helyes vagy helytelen, a szakadás bevezetett tény; Németországban egy erőlyes tiltakozás hozatott ugyan színre, a melynek komoly következményei lesznek, de nem lehet mondani, hogy a német katolicizmus két versenygő egyházra szakadt. Németországban alig lehet tudni, mely visszavonuló marad a kormány előtt a téves utról, a melyre lépett; Svájcban a kormánynak, hogy a legkritikusabb szabadelvűeket is kielégítse, csak egy pár igen egyszerű rendszabályt kell fogantatnia; csak az egyházi kérdésektől idegennek kell magát kijelentenie, a vallás-elnevezések feletti döntéstől tartóznia,

egyenlő lábra állania minden komolyan megalapított egyházzal, s ha Mermillodnak, vagy Agnozzinak tetszend letelepednie ez országban, hogy vallási működésüket gyakorolják oly cím s alakban, mint nekik tetszik: nem kellend velük többet foglalkoznia, mint azon sok idegen jelenlétével, a kik évenként jönnek élvezni a hegyi léget, vagy bámulni a havasokat.

IV.

Tudom, minő ellenvetéseknek teszi ki magát, a ki napjainkban a kérdéseknek a szabadság által való megoldása mellett szól. Ez idő szerint Európában a legjobban logyőzött párt — a szabadelvű párt. A méjj politikusok minden órán ismétlik nekünk, a mitt Jób neje mondott ezen szent embernek: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? És még is, igen, mi bevalljuk e naivitást: szabadság mindenki számára, menyinyben nem ellenzik az ész-joggal: ez az egyedüli igazságos, és hozzá teszem, egyedül eszélyes megoldási mód. Az erők végsőig feszítésének idején az ily politikát jóformán félénknek találják, mert a liberálizmus régi sorsa, hogy a pillanatnyi győzők által mindig gyöngének tartassék; de csak csekély türelem még, hozzánk fognak még visszaterelni. A most készülő nagy harc után, midőn mind a két fél mai örjngői újra megfigyelendik a szabadelvűek tanácsait, azzal végzik, hogy elismerik, mikép ezeket legjobb leendett követni. Egyedül csak a lelkiismereti szabadság az, mely a világ jelen helyzetében megmentheti az emberi méltóságot, megakadályozhatja az erőszakoskodásokat, az állam eszméjét saját maga túlzásaitól, s táplálhatja a valódi haladás azon világát, mely elüzi a politika babonáit.

„De, fogják nekem mondani, te nem látod ama veszélyeket, melyekkel némely vallásos társulatok fenyegetik az ész, a tudományt, a hazát, a szabadságot. Mért ellenzed, hogy az államok kitépjék a rákot, mely őket emészti, hogy védelmezzék magukat oly ellenség ellen, mely nem ijed vissza semminő támadástól sem?”

Mert a szabadság cél és nem eszköz; s mert a szabadságot feláldozni valamely más politikai célnak, mint a szabadságnak, ez anynyi lenne, mint beleesni ama cirkulus viciousba, melyet egy költő oly jól fejezett ki e szavakkal: propter vitam perdere causas; még a teljes bizonyosságot sem lehet kötelezővé tenni, mert a mi az egyik előtt, nem az a más előtt. Ily dolgokban nincs bíró, nincs bizonyíték.

Egy embernek sincs joga, saját véleményét valamely más emberre kényszeríteni. Az ily kísérlet már magában ellenmondással jár. Ha meggyőződésről van szó, a kényszerítés mit sem tehet; erre csak az egyén által elsajátított meggyőző okok hathatnak. S ha csak külső meggyőződés nélküli hozzájárulásról van szó, akkor is rossz ez. Kit fognak meg az ily rendszabályok? A kegyeletet nem ismerő hitelent? Dehogy, ez meg levén győződve a vallási formások teljes hiábavalóságáról, magába rejtett mosolylyal járul mindahhoz hozzá, a mit követelnek tőle; de az az ember, ki nem hisz eléggé a vallási formákban arra, hogy elfogadja őket, de a ki sokkal jobban tiszteli azt, a mi bennök erre méltó, sem hogy profanálná azokat: ime, ezeket hántjátok. S lehet-e ennél valami hántóbbat tenni a vallás örve alatt? Az istenség-ről lehet-e valami lealjasítóbbat tételezni föl, mint azt, hogy megcsalható, hogy üres jelszavak által enged magával játékot üzni? A valódi istentelen az, a ki ily alávaló gondolatot politikája irány-eszméjévé tesz, és azt hiszi, hogy általa szolgál az igaz és jó ügyének.

A szabadságot hozván így javaslatba, nem hiszszük, hogy a modern szellemmel ellenkezőt tanácsolnánk. Meggyőződésünk, hogy a szabadság által a modern szellem sokkal hamarabb végére jár a vakhitnek, mint minden közigazgatási és büntetőjogi rendszabály által. Nagyon téves gondolat, hogy a közvetlen támadás megdöntendi az ultramontanizmust; sőt erősbitendi. A szabadság, a valódi szabadságot értem, mely nem foglalozik sem üldözéssel, sem dédelgetéssel, lesz a katholicizmusnak, a menyinyiben ez veszedelmes, megrontója. A katolikus egység, mint már többször mondtam, az államok támogatásán alapul; azon konkordátumok gyümöleso ez, melyeket az államok e század kezdete óta Napoleon példájára kötöttek. Csak az államok és a szent szék közti ezen egyezmények legyenek széttépve (és maga a szent szék van azon uton, hogy kezdeményezze e széttépést) és az erős egyházak újra széthomolnak. Az egységet kötő, sőt az üldöző állam is többet nyújt garanciái által, a melyek kötelezik, az egyháznak, mint menyinyit árt netáni faggatásai által. Egy csapásra elvonnai a biztosítókat s a nyugtalanító törvényeket: ebben áll a bölcsesség. Minden nagy vallási közösség sorsa, ha egységének főtartására nincs külső erő, a feloszlás. A községnek vagyona van, mint valamely polgári egyének. Mig a hatalom fentartja valamely vallás iránt viszonyát, mig például kijelenti, hogy nem ismeri el katolikusoknak csak azokat, a kik a pápával összeköttetésben vannak s alávetik magukat egy, vagy más hitnek: a schizma lehetetlen; de azon nap, a mint az állam nem avatkozik többé az egyházak dogmatikai elnevezésébe; a mint a vagyont felosztja részenkint, számarány szerint a tagok közt; a mint a versenyző felek megjelenhetnek előtte s kijelenthetik, hogy többé nem akarnak együtt élni: rögtön megváltozand minden.

Már Konstantin előtt szükséges volt a keresztyén egyházaknak az akkor még pogány hatóság közbelépésére, hogy elintéztessenek az eltérések, melyek kebelében a közös vagyon élvezése iránt fölmerültek. Aureliánhoz ily nemű kérdés intéztetvén Antiokhiából, azt határozá, hogy a püspöki ház annak ítélteik, a kihez az itáliai s római püspökök

fogják intézni leveleiket. Az egyházi történelem nem egyéb schizmák láncolatánál mind addig, mig a keresztyén uralkodók meg nem szerzik számára a békét. Valamely nagy egyházat fentartani valamely világi hatalom nélkül, a mely támogatja hatósága által erejét, ép oly lehetetlen, mint pl. a római birodalmat fentartani hadsereg nélkül. Minden az állam gyámkodásán kívül hagyott nagy egyház, szemben a szabadon gondolkodók támadásaival, saját papjai megosztásával, csalhatlanul felbomlik. S itt nyilatkozik az ultramontanok vaksága. Nem gongolják meg, mivel tartoznak az államnak, hogy az rendelkezésükre bocsát mindent. Teljes bizalommal, a pápaság iránt, nem látják, hogy a pápaság, megfosztva időleges hatalmától, schizmából schizmába esik, s hogy így a kétséges választások szaporodni fognak, s minden pártnak, minden árnyalatnak meg lesz a maga pápája. Az ultramontan katholicizmus, mert a szélsőségig vitte az egység utáni törekvést, ép a megosztás által fog elveszni. Ha ez eszmékkol megbarátkoznak, látni fogják, hogy kevés politika van abban, üldözni azt, a ki ugy is elvész magától is. Közönyösség és jelentőségének nem tulzása: ime, a legveszedelmesebb politika az ultramontanizmusra nézve.

(Vége következik.)

VIDÉKI ÉLETT.

Ajton, március 15. 1874.

Tisztelt szerkesztő ur! Tudom, hogy egyes egyházközségeink gyarapodásában s előrehaladásában rejlik egész anyaszentegyházunk felvirágzásának feltétele. Mint becses lapjának egyik igénytelen olvasója, a n. t. szerkesztő ur gyakran hangoztatott felszólításának engedel, midőn „vidéki“ rovatába, egyházközségem életéből egy pár adatot küldök. Ezzel egyszersmind tanusítani kívánom, hogy a többiek között én is felismertem azon nagy jelentőséget, melylyel a vidéki közlemények birnak a nagy közönségre s egész anyaszentegyházunk gyarapodására. A jó példa buzdítólag hat. Egyik egyházközségnek előhaladása felkölti a nemes ösztönt az utánzásra. Egyenlő anyagi viszonyok között élő egyházközségek egyikének, vagy másikának felül emelkedése a jó eredményre vezetett eszközök kutatására, hasonló erély kifejtésére s talán addig nem ismert eszközök értékesítésére és felhasználására buzdít.

Ajton egyházközségünkben a fájdalom és öröm vegyes érzete az, mit annak egyházi élete szemlélete kelt. De hála az égnek, a fájdalom legnagyobb részben a multat — a régmultat illeti. A most is több, mint 3,000 lelket számláló polit. község egykor tisztán magyar — és a reformáció után — református volt; de a sok vihar, mely keresztül vonult bércecs hazánk szinte ezred éves élete felett, folyton tizedelte a népességet. A legszomorubb emlékek azonban Básta, a tatár chán és szilistria-i basa, 1660, illetőleg 1661-iki ember-mészárlásaikhoz fűződtek, minek látható jele volt a templom éjszaki oldala mellett állott közös sirhalom, mely több százra menő hiveink csontjait fedé 1825-ig, midőn a templom igazítása alkalmából felásott porladozó csontokat az unokák kegyelettel helyezék egy újabb közös sírgödörbe.

A kiirtott magyar és református elem helyét betelepített oláhok foglalák el, s az egykor virágzó egyház, mely jegyzőkönyveink tanúsítása szerint, még generális zsinatokat is fogadott kobelébe, hivei számában megfogyott, a sok oláhhokkal együtt lakván, fenmaradása iránti hitében megrendült, sőt 1754 körül a Vas, Lugosi- és Olasz-családok által vagyonában is megtámadva, j.-könyveink szerint nevezettek által egyházunk a b. e. Lorándfi Zsuzsánna által ajándékozott szép terjedelmű erdejétől is szinte megfosztatott. Papi fizetése lelketlen izgatások miatt, melynek vezetője 1837—38 években Veszprémi József volt, a terhek elhordozhatlanságát hangoztatva, több mint felével leolvasztatott, mi egyedüli ut volt a nagyobb ros: öszszes megmaradt hiveink célbe vett görög kath. vallásra áttérése kikérülésére.

E szomorú multé a fájdalom! E multé, mely csak romokat hagyott tengődő egyházi étellel. Kész akarva emlitém föl ez adatokat, hogy annál inkább adozunk kegyeletes tisztelettel azoknak, a kik a romokat öszszeszedék, hogy azokból bár kisebb, de tartós életet biztosító házat építsenek, melybe reformált vallásunknak a szabadságot, erkölcsösséget s magyar nemzetiségünket rejtő kincses ládjáját elhelyezhesse, s ha van és lesz hű pásztora a lelki életnek: biztosithassa azt anyaszentegyházunk javára, mind az idők végéig.

Ez újból felépítők között fog tündökölni, míg egyházközségünk élete tart, mélt. Zeyk Károly urnak neve. Mind főgondnok, oly buzgalmat fejtett ki egyházunk újból felvirágoztatásában, hogy nehéz volna elhatározni, vajjon, jó indulata, buzdítása, faradhatatlansága, vagy anyagi támogatása és áldozatai voltak-e nagyobbak?

Nem hagyhatom ki azok közül, kiknek a tisztelet adójával tartozunk, az egyszerű földmivest, Bükkös István dom. kurátort sem, a ki lelkes főgondnokunk támogatása mellett, ki a hivek adoztatása nélkül erdő-takarításból, büntetés-pénzekből sat. szép egyházi kassát teremtett. A templomot kiujjittatá, új portikust emeltetett, a hivek tudta nélkül, önköltségén a szószék felibe ékes koronát, az istenházába jó hangu orgonát készíttetett. Jó példával fölébreszté a hivekben az áldozat-készséget, a vallásos élet, mintegy megifjúdott, az istenháza tömeges gyűl-helyévé lett a vallás-erkölcsi életnek. Ez állásban az öreg szolgát fokozott erő és kintartásban követő fia, Bükkös János, folytatá a további építést, különféle célu és rendeltetésű egyházi tőkék alapításában és gyarapításában, melyekről bővebben szólnak a kán. vizitációs jegyzőkönyvek.

Még rövid idejű itt lelkészkedésem alatt főgondjaimat a népnevelés-ügy s ennek eszközei előteremtésére fordítám. A mult évben szép iskola-házat építettünk, új padokkal, asztalokkal szabály szerint ellátva. A tanulási vágy fölébresztésére, saját szállásomon felnőtteket, köztük őszbe vegyült öregeket is tanítottam irni, olvasni. Hogy nem eredménytelenül, eléggé bizonyítja, hogy a tanításra épen nem alkalmas s a tanításon kívül mindennel inkább foglalkozó kántor-tanító (kire nézve minden vizitáció alkalmával tett jelentéseimet az illetőknek lelkére kötöm) mellett a hivek önköltségükön egy

ide telepedett értelmes székelyt fogadának fel, kinek sikerült már a közelebbi hónapokban ismét 12 ifjut irni, olvasni, számolni s a földrajz elemeire megtanítani.

Ime, a jelené a haladás és az arra kifejtett tevékenység megnyugtató öntudata. A jövőé lesz az öröm; mit adjon a mindenható!

Kolosvári Antal,
ref pap.

Válasz Simó ur pár szavára.

(Folytatása és vége.)

Ki építette a pitesti iskolát 1855-ben: erre most sem mondhatok mást, mint hogy a reformátusok telkére a ref. és luth. hivek közösen, s hogy ebben a luth. atyafiak nagyobb szorgalmat fejtettek ki s előnyben voltak, mutatja az is, hogy luth. volt az első tanító. Azon közösen épített iskola, mely különben igen olcsószerű volt, 1863-ban Nagy József lelkész által ujittatott meg; még pedig nem! csak néhány cölöp tetetett a bojér istállója felől, hanem az udvar felől is egészen új s az az előttinél vastagabb falat huztak, az iskolát hosszabban megnagyobbították. Hogy a megmaradt anyagból egy konyha építésére is jutott: ez csak a N. J. ügyessége volt. Azt, hogy a templom építési engedélyt K. Zs. eszközölte ki, s hogy 21 arany értékű anyagot gyűjtöttek a hivek maguk közt, a nov. 14-én kezdett gyűjtő-könyvbe: elismertem a közönség előtt tett közleményeimben. Ki kezdte építeni, s ki építette a pitesti templomot: ezt S. ur ellenében nem látom szükségesnek, bizonyítani. Hogy a pitesti egyh. alapítási, építési ügyeinek leírásában húzások, igazítások vannak: ezt is megemlítettem s okadatoltam a prot. lap 1863-ik évi folyamában. Ha ön nem röstell visszszamenni vagy 14—15 évvel s átlapozza a prot. lapot, meg fog nem csak engemet, de a közönséget is kimélni azon helytelen és okadatolatlan kifakadásaitól, melyek egy ifju embert, ki a tetek helyett elődei kárhoztatásával éri be, szomorúan jellemezhetnek.

Hogy a pitesti, vagy a Rómániában másutt lakó reformátusok nem áldoztak volna s ne áldoznának az egyházi közszükségekre tehetségökhöz mérten, és csak sirni, mindent mástól várni tudnának: ez is a legkiméletlenebb és igazságtalanabb állítás. Merem mondani s az öszszehasonlításról sem félek, hogy az ottani hivek nagy részt többet adnak az egyház és iskolai célokra, mint az itthoniak. A mi Pitesetet illeti, ott 1865-ig, midőn a miszsiói bizottság az egyházi tartozást a bukarestihez hasonló kulcsra szállította, s Nagy József lelkészi fizetéséül csak 25 aranyat hagyott meg: két anynyinál is többet fizettek a hivek; hanem, midőn a főfőelöljárók szállították le, miért fizettek volna? Hogy nem csak az én időmben adtak, hanem most is van bennök buzgóság s nem csak sirni, s mástól várni tudnak: mutatja, hogy a Jakó által ajándékozott 45 fontos harangocska elhasadván közelebb, azt nem engedték, hogy K. Zs. az egyh. költségén, melyért bizonyosan kollektált volna, küldje Brassóba újra öntés végett, hanem találkozott 3 tag, ki a 45 fontos harangból Bukarestben saját költségén 100 fontost, vagy egy mázsást öntet. Ez talán még sem azt bizonyítja, hogy a Pitesten, vagy Rómániában máshol levő ref. magya-

rok, kik közt én munkálkodtam, maguk semmit nem tennének és csak sirni tudnának.

Ha Simó urnak nem adnak, azon ne csodálkozzék. Mert midőn a parokhián katona-tisztek szállásolnak, a lelkész álarcos bálókban szerepel, az iskolában 9 gyermek árváskodik: bizony, az ilyenek sehol sem lelkesítők. Mily másképp volt Nagy József idejében! 50—60 gyermek az iskolában, tanultak a román gyermekek is magyarul, s egyházunk, iskolánk ott az evangyeliomi világosodás s társadalmi művelődés egy kis fényes csillaga gyanánt ragyogott. E leáldozott fény előhozásán kellene S. urnak munkálkodni azon hitsorsos magyarok között, kik bármily uton mentek Rómániába, bizony, hazájukat elhagyván, bujdosókká lettek; én pedig soha sem fogom szégyenelni, hogy egykór azokért munkálkodtam, a kik vallásilag, nemzetileg elhagyatásban voltak, s megtartani igyekeztem azt, a mi elveszett vala!

Hogy S urat lelkesedés vitte Rómániába, igen szép; s hogy nem kér semmit, az még szebb. Hanem, azt talán még is tekintetbe lehetne venni, hogy mig nekem, ki magamért szintén soha nem kértem, semmi fizetésem nem volt; mig Nagy József minden tanításbeli szorgalom mellett is alig tudott megélni: addig ma ön a szülő jövedelméből, melyet N. J. hozott tisztába, közel 100 aranyat, a szinte N. J. által épített papi-lak haszon-béréből 50 aranyat kap, s így közel-közel 150 aranyból tisztességesen meg lehet élni Pitesten. Ön aratja, a mit elődje vetett, és teheti azon dicsekvést, hogy önérzetén alólinak tartja, hitvány panaszbán törni ki, mert küzdelme (?) nincs anyagilag jutalmazva?

Hogy én Rómániába a drága pénzt hordtam, melyet ön vétéknek tart sat. erre csak azt jegyzem meg, hogy én tettem, a mint kellett, s ön vélekedhetik, a mint tetszik. Különb, az a sok pénz anynyi volt, hogy ha én odamene-telem előtt a nekem adott tanács szerint a kezemhez küldött pénzből kétezer frtot évenként elköltök, sem Pitesten sem másutt nem építek. A mi a Kovács gyűjtését, építését s az ön lelkesülését az enyimhez hasonlítva illeti, erre csak egy szánó mosolyom van és semmi mondani valom.

Végül, arra kérem S. urat, mint haszon-élvezőjét azon plántának, melyet isten segedelmével én plántáltam, Nagy József öntözött, virágozóvá, gyümölcsözővé tett: igyekezzék erejét, idejét az a körül reá váró munkára fordítani. Népesítse meg az iskolát, lelkesítse a hiveket, kik nem oly rozsak, mint ön mondja, s van bennök igaz szeretet vallásuk, s nemzetiségük iránt. Vigyázzon a templomra, hogy ha az utca rendezéskor, mint hallom, törvényesen is meg nem akadályozhatnák az elvágást, a mit alig hiszek: nem csak valami szemszurás-képpen való kárpótlás fizettség, hanem mind az épület elvágott részének, mind az elfoglalt helynek legalább kétszeres ára. És ez aztán ne kallodjék el orgonára, mely nélkül ellehetnek hiveink, s melyet egy fisharmonika is pótolhat épen úgy, mint Ploesten. Átalán, tegyen valamit, munkálkodjék, ennek már a mindennapja biztosítva levén: szép eredményt kellene, hogy felmutasson. Mert nem az az érdem, ha elődeinket ócsároljuk s így a kevés jók tiszteletét a közjóért lelkesültek s azok munkái iránt csökkentjük, hanem ha őket való tettekkel fölül muljuk s méltó utódaik lenni igyekezünk. *)

Celder Márton.

*) E meddő vitának ezennel veget vetünk. Szerk.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A mihályfalvi pap, Lukács Ferenc és tanító, Muzsnai József égettek számára ujabban adakoztak lapunknál. II. Közlemény. Sebestyén Mihály 1 frt, Bartha János 1 frt, Dr. Weisz József 1 frt, Jenei Viktor 1 frt, Dr. Nagy József 1 frt, Gyarmathi Zsigmond 1 frt, Máté Gerő 1 frt; gerendi pap, Hegedüs Lajos és nője 2 frt; fogarasi segéd-pap, Imre István 1 frt; geryeszegi pap, Elekes Kálmán küldött 12 frt. 30 krt, melyhez járultak: id. gr. Teleky Domokos 10 frt, Elekes Kálmán 1 frt, sáronberki pap, Zoltáni Imre 1 frt, László Ferenc 30 kr. Inaktelki pap, Boros Lajos küldött 7 frtot, melyből 5 frt. 94 krt. tisztán egyszerű hallgatóitól gyűjtött, kik örömmel szedték elő filléereiket a nyomor enyhítésére. Sz.-margitai pap, Lénárd Sámuel küldött 50 krt. M.-lápósi pap, Mátyás Zsigmond és egyházi Imre Péter gyűjtöttek a következő hivatkozott: Mátyás Zsigmond 1 frt, Szeremlei Eszter kisasz. 50 kr, Imre Péter 20 kr, Székely György 20 kr, Balázs Samu 20 kr, Szilágyi József 50 kr, Joo József 30 kr, Magyarosi János 50 kr, Séra György 50 kr, Bartha Juliánna 8 kr, Sánta-Nagy Samu 12 kr, özv. Mátyás Pálné 50 kr, Nagy Ábel 30 kr, Kontrás-Sánta Sándor 30 kr, Demjén Károly 50 kr, Szász Dániel 20 kr, Gáspár János 10 kr, Biró József 40 kr, Gyermán Tódor 20 kr, összesen 6 frt. 30 krt. A debreceni ref. főiskola néhány növendéke küldött 12 forintot. E második közleményünk összzege 48 frt. 10 kr. (Május 8-ki kelettel postára tettük.) A lapunknál eddig begyűlt egész összeg: 96 frt. 50 kr.

= Az állami és egyházi viszonyok rendezése tárgyában kiküldött országgyűlési bizottság 7-es albizottsága, május 6-án tartott ülésében, melyben a kultusz-, igazság-ügy- és belügy-miniszterek is jelen voltak, egyhangulag — tehát a miniszterek beleegyezésével — a Deák Ferenc által kifejtett nézetek szerint, a kötelező, csak is a kötelező polgári házasság behozatala mellett nyilatkozott in principio.

= Nagy örömünk telik benne, hogy a mihályfalvi égettek iránti részvét napról-napra élénkebbé válik, a mint mai közleményünk mutatja; holott, egy sokkal hosszabb névsor következik jövő számunkban. — Gondolják meg paptársaink, hogy minden fillér-jótétemény s buzduljanak nemes igyekezetre, hogy segíthessünk igazán s ne félig-meddig egy hivataltársunkon. — A papisták milliőkat gyűjtenek Péter-fillérek által a nagy (!) csálhatatlan számára; mi egy igazabb célért izgatunk, kérünk egy nyomorba esett, önhibáján kívül elszerencsétlenedett családnak.

KÖRÖZTETEK.

461—1874.

Küküllői egyházmegyénkben a bonyhai kántor-tanítói állomás, melynek évi javadalma az ujabban megejtett felvétel szerint a következő:

1) 93 kalangya és 83 $\frac{1}{2}$ véka buza. 2) 76 véka zab. 3) 12 $\frac{1}{2}$ veder bor. 4) 1 $\frac{1}{2}$ hoszszu öl vastag fa az udvar-tól és 4 öl bokor fa. 5) Tandij 52 gyermektől 56 krjával 26 frt. o. é. 6) A cigányoktól 28 napszám. 7) Kánonika porció 1 hold 800 □^a másod-osztályu. 8) Tiszteséges lakás gazdasági épületekkel. 9) A cintermi kaszálónak egy harmada, 1 szekér jó széna. 10) 2 nyil erdő tetszés szerint használva.

Pályázati hatánap, junius 25.

A folyamodványok küküllői esperes t. t. Benedek Ferenc aa.-hoz Haranglábra (u. p. Dicső-Szent-Márton) küldendők. Kolozsvártt, május 12, 1874.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.